

**LIETUVOS KŪNO KULTŪROS AKADEMIJA
REKREACIJOS IR SPORTO VADYBOS FAKULTETAS
REKREACIJOS TURIZMO IR SPORTO VADYBOS KATEDRA**

TURIZMO IR SPORTO VADYBOS STUDIJŲ PROGRAMA

POVILAS MYKOLAITIS

**TURIZMO IR SPORTO VADYBOS STUDIJŲ
KOKYBĖS VERTINIMO ASPEKTAI**

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Vadovas doc. dr. Rimantas Mikalauskas

KAUNAS 2008

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro baigiamasis darbas (*pavadinimas*).....

1. Yra atliktas mano paties/pačios;
2. Nebuvo naudotas kitame universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudojau šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikiu visą panaudotos literatūros sąrašą.

.....
(data)
.....
(autorius vardas pavardė)
.....
(parašas)

PATVIRTINIMAS APIE ATSAKOMYBĘ UŽ LIETUVIŲ KALBOS TAISYKLINGUMĄ ATLIKTAME DARBE

Patvirtinu lietuvių kalbos taisyklingumą atliktame darbe.

..... (data) (autorius vardas pavardė) (parašas)

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO VADOVO IŠVADOS DĖL DARBO GYNIMO

.....

.....

..... (data) (vadovo vardas pavardė) (parašas)

Magistro baigiamasis darbas aprobuotas profilinėje katedroje:

.....
.....
(aprobācijas data) (Gynimo komisijas sekretorēs/iaus vardas, pavardē) (parašas)

Magistro baigiamasis darbas yra patalpintas į ETD IS

..... (Gynimo komisijos sekretorės/iaus parašas)

Magistro baigiamojo darbo recenzentas:

.....

.....

(vardas, pavardė) (Gynimo komisijos sekretorės/iaus parašas)

Magistro baigiamųjų darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

.....

.....

(data) (Gynimo komisijos sekretorės/iaus vardas, pavardė) (parašas)

TURINYS

SANTRAUKA.....	5
ĮVADAS.....	9
I. LITERATŪROS APŽVALGA	11
1.1. STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO ASPEKTAI	11
1.2. STUDIJŲ KOKYBĖS TOBULINIMO YPATUMAI.....	21
1.3. STUDIJŲ KOKYBĖS TYRIMAI.....	25
II. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	29
III. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS.....	31
3.1. TURIZMO IR SPORTO VADYBOS SPECIALYBĖS TREČIO KURSO STUDENTŲ STUDIJŲ VERTINIMO ANALIZĖ	31
3.2. TURIZMO IR SPORTO VADYBOS SPECIALYBĖS KETVIRTO KURSO STUDENTŲ STUDIJŲ VETRINIMO ANALIZĖ.....	36
3.3. STUDENTŲ GEBĖJIMŲ VERTINANT KOKYBĘ ASPEKTAI.....	46
IŠVADOS	55
LITERATŪRA	56
P R I E D A I.....	59

SĄVOKOS, VARTOJAMOS DARBE

Akademija – aukštojo mokslo įstaiga, kuri realizuoja švietimo programas, aukštojo mokslo profesinį išsilavinimą, vykdo pasiruošimą tam tikroje mokslo ir mokslo pedagoginėje veikloje, vykdo fundamentalųjį ir taikomąjį mokslo tiriamąjį darbą vienoje iš mokslo ir kultūros sričių arba kvalifikacijos kėlimą; yra vedantysis mokslo ir metodinis centras savo veiklos srityje.

Aukštasis išsilavinimas – išsilavinimas, įgytas baigus pagrindines arba vientisas studijas Lietuvos aukštojoje mokykloje arba lygiavertes studijas užsienio aukštojoje mokykloje.

Aukštoji mokykla – studijų ir mokslo įstaiga, rengianti specialistus su aukštuoju išsilavinimu aukštojo mokslo įstatymo nustatyta tvarka.

Dėstytojas – asmuo, turintis mokslo laipsnį, be pedagoginio darbo, dalyvaujantis moksliniuose tyrimuose ir (ar) taikomojoje mokslinėje veikloje, taip pat metodinėje veikloje.

Pagrindinės studijos – pirmosios pakopos nuo sekliosios universitetinės bei neuniversitetinės studijos.

Studentas – asmuo, studijuojantis aukštojoje mokykloje pagal nuosekliųjų studijų programą.

Studijos – ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą turinčio asmens mokymasis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą.

Studijų kreditas – studijų masto matavimo vienetas, lygus keturiasdešimčiai sutartinių studento darbo (auditorinio, laboratorinio, savarankiško ir kt.) valandų, t.y. vienai jo darbo savaitei.

Universitetas – aukštoji mokykla, kurioje vyrauja universitetinės studijos ir studentų daugumą sudaro studijuojantieji pagal universitetines studijų programas, atliekami moksliniai tyrimai, organizuojamos magistratūros bei doktorantūros studijos ir (ar) plėtojama aukšto h/gio profesionali meno veikla bei yra meno aspirantūra. Šias funkcijas vykdančiai aukštajai mokyklai gali būti pripažįstamas universiteto statusas net ir tuo atveju, kai jos pavadinime nėra žodžio "universitetas".

Universitetinės studijos – nuosekliosios studijos, sudarančios sąlygas asmeniui įgyti teoriniu pasirengimu ir moksliniais tyrimais grindžiamą aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją, taip pat mokslo laipsnį (apgynus disertaciją) (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985; Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1993).

**Povilo Mykolaičio magistro baigiamojo darbo
„Turizmo ir sporto vadybos studijų kokybės vertinimo aspektai“**

SANTRAUKA

Darbo aktualumas nusakomas tuo, kad specialybinių dalykų analizė pirmiausia leis suprasti, kaip jie yra suprantami studentų, kaip šie studijų dalykai yra pateikiami, kokios yra naudojamos priemonės, kaip dėstytojas bei jo paties asmenybė lemia studento susidomėjimą pačiais studijų dalykais.

Darbo naujumas apibrėžiamas tuo, jog pradėjus kurti naujos valstybės ekonominius, socialinius ir teisinius pamatus ir įsigalint rinkos santykiams visose gyvenimo srityse, įskaitant ir aukštąjį mokslą, ne visi aukštųjų mokyklų mokslo pedagogai, mokslo ir administracijos darbuotojai nėra pajėgūs prisitaikyti prie naujų sąlygų. Tuomet iškyla būtinybė ištirti specialistų ugdymo veiksnius – dėstytojų asmenybės bei pačios studijų kokybės aspektus.

Darbo praktinė reikšmė: studijų kokybės įvertinimas paprastai gali sudaryti galimybę išsamiau pamatyti specialisto rengimo kelius bei parodyti praktines šio rengimo realizavimo galimybes.

Darbo tikslas – išanalizuoti turizmo ir sporto vadybos specialybės trečio ir ketvirto kurso studentų studijų kokybės vertinimo aspektus.

Tyrimo problema – šiandieną nepakankamai į vertinami studijų kokybės aspektai, tai sudaro prielaidas nepakankamam studentų gebėjimų pasireiškimui studijų vyksme.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti turizmo ir sporto vadybos specialybės trečiojo kurso studentų studijų vertinimo analizę.
2. Atlikti turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirtojo kurso studentų studijų vertinimo analizę.
3. Atlikti studentų gebėjimų įvertinimą.

Tiriamųjų kontingentas. Buvo tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės trečiojo (n=40) ir ketvirtojo (n=32) kurso studentai (viso 72 studentai).

Tyrimo metodai:

1. Literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Matematinė statistika.

Išvados: Atlikus trečio kurso turizmo ir sporto vadybos specialybės studentų studijų vertinimo analizę matyti, kad jų požiūris yra daugiau liberalus, neakcentuojantis atskirų studijų dalykų išdėstymo aspektų, dėstytojams reikalavimai nedideli.

Vertinant ketvirto kurso turizmo ir sporto vadybos specialybės studentų požiūrį į studijų kokybę matyti, kad šie studentai daug kritiškiau vertina dėstymo kokybę, nurodydami atskirus studijų dalykų išdėstymo ypatumus, apeliuoja į dėstytojo kompetenciją ir jo dėstymo būdus. Vadinasi, akcentuojama studijų dalykų kokybė, kuris yra vienas iš esminių kokybiško specialisto rengimo universitete uždavinių.

Anketinė apklausa apie šių studentų gebėjimus įsisavinti studijų dalykų turinį, jų žinių bei gabumų tobulinimo ypatumus parodė, kad tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentai labiau vertina jų kurse dėstomų dalykų indėlį į jų išsilavinimą bei tobulinimą. Pateikti siūlymai studijų kokybės gerinimo aspektu yra daugiau epizodiniai ir negali atskleisti bendrų dėsningumų. Tam, kad šie siūlymai būtų labiau pagrįsti, būtini papildomi tyrimai studijų kokybės gerinimo klausimais.

Raktažodžiai: turizmo ir sporto vadyba, studijų dalykai, dėstytojas, studentas, požiūris, gebėjimai, kokybė.

SUMMARY

Of Povilas Mykolaitis Master's Final Work Evaluation aspects of tourism and sports management studies quality

Work topicality is outlined as the analysis of specialty study courses will first of all allow to understand how the students perceive them, in which manner these subjects are presented, what means are used, and how the lecturer and its personality conditions student's interest in study topics themselves.

Work novelty is defined in the position that as new economical, social and legal grounds are being laid for the new state, and as market relations take over in all spheres of life, including higher education, not all the higher schools pedagogues, administration and scientific employees are able to adapt themselves to the new conditions. Therefore, the necessity to research the factors for specialist development, such as lecturer's personality and the quality of the studies themselves, arises.

Work practical significance: usually studies quality evaluation may provide a possibility to get a broader approach to specialist preparation methods and reveal practical implementation of the preparation.

Objective – to analyze studies quality evaluation aspects of third and fourth year students in tourism and sports management specialty.

Problem of the analysis – as of today the studies' quality aspects are underestimated, thus preconditioning the insufficient realization of students' abilities during the study process.

Work tasks:

1. Perform study quality analysis of third year students in tourism and sports management specialty.
2. Perform study quality analysis of fourth year students in tourism and sports management specialty.
3. Perform students' abilities evaluation.

Investigative quota. Third year students (n=40) and fourth year students (n=32) of tourism and sports management specialty at Lithuanian Academy of Physical Education were researched.

Research methods:

1. Literary analysis.

2. Questionnaire inquiry.
3. Mathematical statistics.

Conclusions: Having analyzed the study evaluation of third and fourth year students in tourism and sports management specialty it can be observed that their attitude is more liberal, not stressing any specific study course presentation aspects, they do not raise high requirements for the lecturers.

While evaluating the fourth year students' attitude towards the study quality it can be observed that these students have a more critical attitude towards lecturing quality; they point out special study courses' presentation peculiarities, appeal to lecturer's competence and his/her lecturing manners. This means that they stress the quality of the studies, which is one of the main tasks for preparing a qualified specialist in the university.

Questionnaire inquiry regarding students' ability to master the contents of their study course, their knowledge and peculiarities of skill development revealed that the investigated fourth year students of tourism and sports management specialty course at Lithuanian Academy of Physical Education value the input of their studied subjects towards their education and development much higher. The provided suggestions on the aspect of studies quality improvement are more of episodic type and can not reveal general pattern. Seeking to provide more background for the suggestions, additional researches on improvement of study quality are necessary.

Key words: tourism and sports management, study subjects, lecturer, student, attitude, abilities, quality.

IVADAS

Darbo aktualumas nusakomas tuo, kad specialybinių dalykų analizė pirmiausia leis suprasti, kaip jie yra suprantami studentų, kaip šie studijų dalykai yra pateikiami, kokios yra naudojamos priemonės, kaip dėstytojas bei jo paties asmenybė lemia studento susidomėjimą pačiais studijų dalykais. Švietimo sistema turi formuoti kritiškai mąstančius žmones, gebančius spręsti problemas. Svarbus tikslas – padėti ugdyti piliečius, galinčius produktyviai gyventi ir dirbti dinamiškoje ir vis sudėtingesnėje visuomenėje, kitaip tariant, gerinti ką nors nuolat besikeičiančiame pasaulyje.

Norint pagerinti Lietuvos aukštojo mokslo kokybę, neužtenka kurti teorinius planus, kelti dėstytojų kvalifikaciją, būtina pasidomėti pačių studentų požiūriu į specialisto rengimą, paskaitų kokybę, dėstytojo asmenybės įtaką. Studentai, yra aktyvūs, sąmoningai veikiantys studijų sistemos subjektai ir kartu su dėstytojais sprendžiantys bendras problemas. Tai – idealus šiuolaikinės studijų sistemos vaizdas. Tačiau vis dėlto įdomu ir svarbu žinoti, kaip studentai gali apibūdinti savo santykius su dėstytojais, ką jie gali pasiūlyti studijų kokybės gerinimo, informacijos bazių prieinamumo ir didinimo klausimais. Pradėjus kurti naujos valstybės ekonominius, socialinius ir teisinius pamatus ir įsigalint rinkos santykiams visose gyvenimo srityse, įskaitant ir aukštąjį mokslą, ne visi aukštųjų mokyklų mokslo pedagogai, mokslo ir administracijos darbuotojai buvo pajėgūs prisitaikyti prie naujų sąlygų. Tuomet iškyla būtinybė ištirti specialistų ugdymo veiksnius – dėstytojų asmenybės bei specialybei svarbių studijų dalykų ypatumus.

Lietuvos kūno kultūros akademijos turizmo ir sporto vadybos specialybės trečiojo ir ketvirtojo kursų specialybinių dalykų analizė – bandymas atskleisti studijų kokybės vertinimo aspektus, jų turinį ir formas.

Tyrimo problema – šiandieną nepakankamai į vertinami studijų kokybės aspektai, tai sudaro prielaidas nepakankamam studentų gebėjimų pasireiškimui studijų vyksme.

Darbo tikslas – išanalizuoti turizmo ir sporto vadybos specialybės studentų studijų kokybės aspektus.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti turizmo ir sporto vadybos specialybės trečiojo kurso studentų studijų vertinimo analizę.
2. Atlikti turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirtojo kurso studentų studijų vertinimo analizę.
3. Atlikti studentų gebėjimų įvertinimą.

Magistrinio darbo turinį sudaro šie skyriai: literatūros apžvalga, tyrimo organizavimas, tyrimo rezultatai ir jų analizė, išvados. Darbe pateikta 22 paveikslėliai ir 1 lentelė.

I. LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Studijų kokybės vertinimo aspektai

Pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje pasaulio valstybių vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų. Problemos susijusios su aukštojo mokslo vadybos ypatybėmis ribotų finansinių galimybių aplinkoje. Daugeliu atvejų gerinti kokybinius ir kiekybinius aukštųjų mokyklų veiklos rodiklius galima tik vieninteliu būdu – optimizuojant intelektinių ir materialinių išteklių panaudojimą.

Turėdami akademinę laisvę, universitetai nepriklausomai nuo šalies politinės valdžios gali stipriai veikti žiniomis ir kultūra besiremiančią visuomenę ir rengti visapusiškai išsilavinusius studentus (Želvys, 1999).

Mailor (1990) teigia, kad šiuolaikinė specialistų rengimo sistema savo turiniu privalo nusakyti tokią esminę paradigmą: šiuolaikinis specialistas turi būti adekvatus dinamiškam, kintančiam studijų pasauliui, kurio funkcionalumas ir vystymasis turi atsakyti visuomeninėms reikmėms bei socialinei praktikai.

Specialistų rengimo reformos tikslas – sukurti specialistų rengimo sistemą, kuri leistų sėkmingai paruošti kvalifikuotus specialistus, gebančius veiksmingai dirbti ateities Lietuvos – Europos Sąjungos narės – įvairiose institucijose.

Todėl, siekdama neatsilikti nuo intensyviai besikeičiančios gyvenimo aplinkos, visuomenė priversta pereiti į naują savo raidos kokybę – informacinę (žinių) visuomenę. Šis procesas formuoja visuomenės ir individų poreikį nuolatinei edukacijai, nes tai yra visą žmogaus gyvenimą trunkantis ugdymasis, skatinamas aplinkos bei vidinio individo poreikio. Šiame amžiuje išsilavinimas nėra duodamas vieną kartą ir visam laikui, o yra nuolatinio mokymosi, trunkančio visą gyvenimą rezultatas (Jakavičius, Stučkaitė, 2001).

Savo ruožtu, specialistų rengimo sistema susiduria su naujais reikalavimais, kurie ypač pasireiškia paskutiniaisiais metais. Dėl šių priežasčių, specialistų studijų programų rengimas atsiduria sudėtingoje situacijoje. Aplinka, rinka, visa apimantys pokyčiai sukūrė naujų situacijų -atsirado poreikis naujiems specialistams ir disciplinų tobulinimui ar naujų disciplinų diegimui. Taip atsitiko ne tik užsienyje, bet ir Lietuvoje.

Метлушко (1993) tvirtina, kad, norint būti šiandienos pasaulio dalimi, reikėtų pastoviai akcentuoti, kad specialistų rengimas turi visada turėti ugdomąjį bruožą bei tvirtą specialybinių pagrindą – atitinka LKKA (Lietuva) studijų programos idėją. Tačiau, nereikia užmiršti, kad, tobulinant studijų programas, būtina kelti kvalifikaciją tiems, kurie jas kuria ir kurie atlieka ugdomąjį, mokomąjį darbo

procesą. Būtent šiose programose ir studijų dalykų dėstyje turi visiškai atispindėti šiuolaikiškai orientuoti švietimo tikslai bei studijų kokybė, tenkinanti visuomenės, mokslo pažangos bei rinkos poreikius (Метлушко, 1993).

Gerėjant ekonomikos sąlygoms, vis daugiau sporto klubų naudojami sporto vadybininkų paslaugomis, nes treneriai, vis dėlto, turėtų specializuotis tik trenerio darbe ir jo gerinime, o ne užsiimti sporto vadybininkui būtinomis pareigomis, bandydami jas suderinti su tiesioginiu trenerio darbu.

Geriant pedagogų rengimo tradicijas ir atsižvelgiant į nuolatinio atsinaujinimo būtinybę, siektina toleruoti skirtingus pedagogų rengimo modelius, sukuriant bendrą pedagogų profesinio licencijavimo sistemą. O taip pat pedagogų rengime turi didėti universalumas, suteikiantis pačiam dėstytojui daugiau pasirinkimo galimybių. Studijų programose turi atsirasti galimybių įgyti žinių iš informacinių technologijų, projektų valdymo, vadybos, teisės ir politinės bei socialinės ekonomijos (Pedagogų rengimo koncepcija - projektas, 2000).

Įvairių veiklos sričių specialistų ruošimo lygį galima pakelti aktyviai naudojant mokslinį ir mokomąjį aukštųjų mokyklų potencialą, plačiai naudojant šiuolaikiškus mokymo metodus.

Dėstyimo naujais metodais tobulinimas ir įdiegimas į mokymo procesą leidžia studentams būti aktyvesniems mokymo procese, o dėstytojams – turėti grįžtamąjį ryšį (Jucevičienė, 1997).

Studijų organizavimui ir moksliniams tyrimams bei kūrybinei veiklai aukštosios mokyklos skiria didžiąją savo personalo, finansinių ir materialinių išteklių dalį. Išskirtinę reikšmę aukštosios mokyklos veiklai turi jos dėstytojų ir mokslo darbuotojų potencialas. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, per daugiau nei dešimtmetį daug padaryta pertvarkant studijų programas, užmezgant dalykinius ryšius su užsienio partneriais ir kartu keičiant aukštųjų mokyklų dėstytojų darbinės ir kūrybinės nuostatas. Tačiau išryškėjo ir nemažai aukštųjų mokyklų personalo ugdymo problemų. Pradėjus kurti naujos valstybės ekonominius, socialinius, teisinius pamatus ir išgalint rinkos santykiams visose gyvenimo srityse, įskaitant ir aukštąjį mokslą, ne visi aukštųjų mokyklų mokslo pedagoginiai, mokslo ir administracijos darbuotojai buvo pajėgūs prisitaikyti prie naujų sąlygų. Menki aukštųjų mokyklų darbuotojų atlyginimai sumažino darbo aukštosiose mokyklose patrauklumą, todėl, aukštosioms mokykloms mažai tepasipildant jaunais ir gabiais specialistais, pedagoginis ir mokslinis personalas ėmė "senti", taigi ir silpti intelektualinis potencialas (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Labai svarbus aukštųjų mokyklų ir visos aukštojo mokslo sistemos veiklos baras ateityje turėtų tapti aukštųjų mokyklų veiklos kokybės užtikrinimo priemonių įgyvendinimas, grindžiamas objektyviu tos veiklos rezultatų vertinimu. Dabar aukštųjų mokyklų veiklos vertinimo sistema tik pradedama kurti (Bruzgelevičienė, 2001).

Šiuo metu doktorantūros kokybę prižiūri Lietuvos mokslo taryba, kitų studijų vertinimą organizuoja Studijų kokybės vertinimo centras (<http://www.skvc.lt/wwwskvc/vertinimas.htm>). Ateityje visų universitetinių studijų programų (o ilgainiui – ir neuniversitetinių) kokybės vertinimui ir priežiūrai turėtų vadovauti viena institucija – įsteigtina Mokslo ir studijų institucijų vertinimo taryba, palikus minėtą centrą organizuoti vertinimą (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Studijų kokybės vertinimo centras veikia pagal tam tikras, nustatytas taisykles. Šios taisyklės reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybinių bei nevalstybinių aukštųjų mokyklų ir valstybinių mokslo institutų (toliau – mokslo ir studijų institucijų) veiklos vertinimo tvarką. Jos apima studijų programą kokybės, mokslinės veiklos kokybės vertinimą ir bendrąją kvalifikacinę institucijų vertinimą. Svarbiausia vertinimo paskirtis – skatinti mokslo ir studijų instituciją, jos padalinius ir visus mokslininkus aiškiai suvokti Lietuvos poreikius ir su jais susijusius institucijos tikslus bei uždavinius, padėti institucijai atskleisti jos veiklos silpnąsias ir stipriąsias vietas, padėti jai dirbti geriau ir efektyviau. Vertinimu siekiama nustatyti, ar institucija atitinka kvalifikacinius reikalavimus, kurie yra suformuluoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintuose nuostatuose bei kituose valstybiniuose dokumentuose. Be to, vertinimas turi teikti informacijos apie valstybinių mokslo ir studijų institucijų veiklos efektyvumą ir lygį (lyginant su tarptautiniu lygiu), apie rekomenduotinas valstybės priemones mokslo ir studijų sistemai tobulinti, apie visų aukštųjų mokyklų teikiamų studijų programų kokybę. Vertinimas susideda iš dviejų dalių:

- mokslo ir studijų institucijos vidinio vertinimo, arba savęs vertinimo (savianalizės).
- išorinio vertinimo, kurį atlieka ekspertų grupės, sudarytos šiomis taisyklėmis nustatyta tvarka (Andriuškevičiūtė, 2000).

Išorinis vertinimas padeda nustatyti, ar studijų programos, studijų metodai, edukacinė ir informacinės technologijos, mokslinių tyrimų lygis ir personalo kvalifikacija atitinka šiuolaikinius kokybės reikalavimus. Į vertinimo rezultatus dar per mažai atsižvelgiama skiriant valstybinį finansavimą ne tik studijoms, bet ir moksliniams tyrimams.

Bendrojo kvalifikacinio mokslo ir studijų institucijų vertinimo metu nustatoma:

- a) kaip institucija tenkina kvalifikacinius reikalavimus, kiek jos pačios sau keliamos užduotys ir pagrindinė veikla (moksliniai tyrimai, studijų programos, aukštosios meno mokykloms – ir meninė veikla) atitinka institucijos steigimo dokumentuose bei statute (įstatuose) ir kituose norminiuose dokumentuose nustatytas veiklos kryptis, kiek ji tenkina valstybės ir visuomenės reikmes;

- b) kaip institucija vykdo savo užduotis, kokios yra nesėkmių priežastys, su kokiais gerais institucijos veiklos elementais verta supažindinti kitas mokslo ir studijų institucijas;
- c) kaip institucija rūpinasi savo veiklos kokybe, kiek efektyvi jos turima kokybės palaikymo sistema, kaip institucija reagavo į buvusių išorinių vertinimų išvadas bei rekomendacijas;
- d) kaip institucija rūpinasi savo veiklos perspektyva (mokslininkų bei pedagogų kvalifikacija ir jų atestavimu, materialine baze, tarptautiniu bendradarbiavimu, veiklos konkurentabilumu);
- e) kaip institucijoje įgyvendinama mokslo ir studijų vienovė.

Remdamasis bendrojo kvalifikacinio vertinimo išvadomis. Švietimo ir mokslo ministras pats sprendžia arba siūlo kitoms valstybinėms valdžios institucijoms spręsti mokslo ir studijų institucijos veiklos reglamentavimo klausimus (<http://www.slcvc.h/wwwslcvc/publikacijos/taisykles.htm>).

Vienas iš nemažiau svarbių klausimų yra mokslinių tyrimų finansavimas, kuris Lietuvoje tik dabar ima populiarėti. Daugelyje šalių tradiciškai svarbus vaidmuo plėtojant mokslą ir technologijas tenka mokslo centrams. Lietuvoje, dėl tam tikro uždaromo, valdymo ypatumų, ryšys tarp aukštųjų mokyklų ir ūkio subjektų yra silpnas. Todėl būtina panaudoti visus esamus ir sukurti naujus svertus stiprinti tokius ryšius, pavyzdžiui, įtraukti ūkio sektoriaus atstovus į aukštųjų mokyklų senatus (tarybas), taikant finansinio skatinimo schemas atpiginti mokslo institutų paslaugas ūkio subjektams, skatinti mokslo institucijų suinteresuotumą bendradarbiavimo rezultatais, remti mokslo ir technologijų parkų prie mokslo institucijų steigimą ir tokių darinių veiklą. Tačiau ši idėja labiau priskirtina ateities pokyčių procesams, kurie pradėti jau dabar ir gali būti rimtu studijų kokybės gerinimo pagrindu (Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga, 2001).

Studijų gerinimo perspektyvos priklauso nuo to, kaip tiksliai bus laikomasi Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2003–2007 metų plėtros plano ir kiek jis atitinka realybę. Galbūt jį pavyks įgyvendinti iki 2007 metų, jei aukštųjų mokyklų ir valdžios institucijų santykių pagrindas bus bendradarbiavimas, pasitikėjimas ir abipusis įsipareigojimų vykdymas (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Kuo intelektualesnė ir brandesnė visuomenė, tuo tikslingesais kolektyvinis ir išsamus įvairių jos veiklos sričių planavimas. Planavimas tampa ypač aktualus švietimui ir aukštajam mokslui, kadangi būtent visuomenės ir jos intelektualiosios dalies paruošimo gyvenimui lygis lemia valstybės ateities perspektyvas, jos pažangos sėkmę ir spartą. Siekiant plėtoti aukštos kokybės ir optimalios kainos studijas bei mokslinius tyrimus, kurie atitiktų studentijos ir visuomenės lūkesčius, perspektyvinius švietimo ir aukštojo mokslo sistemos planus būtina rengti atsižvelgiant į valstybės interesus ir glaudžiai bendradarbiaujant visoms sistemos grandims, įskaitant ir tą veiklos sferą koordinuojančias valstybės valdymo institucijas. Tai leistų apibrėžti

ilgalaikės plėtros kryptis ir prioritetus bei priemones ir finansus, reikiamus tam įgyvendinti neatsižvelgiant į politinės valdžios kartą (Andriuškevičiūtė, 2000).

Šios prielaidos ir visos Šalies aukštojo mokslo sistemos bei konkrečių aukštųjų mokyklų plėtros planų rengimo būtinybė Lietuvoje įteisinta Aukštojo mokslo įstatymo:

„Aukštosios mokyklos rengia perspektyvinius penkių metų savo plėtros planų projektus ir teikia Ministerijai. Ministerija juos derina su aukštosiomis mokyklomis, atsižvelgdama į Aukštojo mokslo tarybos išvadą.

Ministerija, atsižvelgdama į valstybės prioritetus, finansinius išteklius, aukštųjų mokyklų pateiktus perspektyvinius plėtros planus, parengia penkių metų perspektyvinį Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros plano projektą ir, atsižvelgusi į Aukštojo mokslo tarybos išvadą, teikia jį tvirtinti Vyriausybei bei skelbia visuomenei. Plane turi būti numatyta:

- 1) Valstybės tikslai ir uždavimai aukštojo mokslo srityje;
- 2) Lietuvos aukštojo mokslo būklės apžvalga ir jos įvertinimas;
- 3) Aukštojo mokslo ir aukštųjų mokyklų plėtros kryptys;
- 4) Studijų programų atnaujinimo ir tobulinimo perspektyvos;
- 5) Numatomų priimti į aukštąsias mokyklas studentų skaičius;
- 6) Numatomo aukštųjų mokyklų finansavimo programa“ (Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, 2000).

Aukštojo mokslo misija – kurti, išlaikyti ir plėtoti intelektualinį visuomenės potencialą, leidžiantį mokslą ir žinių kaupimą paversti pagrindiniu veiksmu laiduojančiu Lietuvos tautos ir valstybės išlikimą, subalansuotą plėtrą, tapatumą bei istorinį tęstinumą globalizacijos sąlygomis.

Aukštojo mokslo sistemos plėtros vizija – pasiekti, kad studijos ir mokslas taptų prioritetine šalies raidos sritimi, esmine šalies klestėjimo sąlyga, o aukštasis išsilavinimas taptų prieinamas visiems norintiems ir gebantiems studijuoti.

Aukštajai mokyklai nėra nieko racialesnio, kaip nuolat ugdyti savo kompetenciją. Todėl gebėjimas nepaliaujamai keistis, adekvačiai reaguoti į aplinkos pokyčius yra pati didžiausioji aukštosios mokyklos strateginės veiklos stabilumo garantija (Skurvydas, 2002).

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2001 m. Lietuvos aukštosiose mokyklose iš viso mokėsi 117,3 tūkst. studentų. Tai sudarė apie 3,4 proc. visų gyventojų. 2001 metais Lietuvoje buvo 19 universitetų, iš jų – 15 valstybinių, 4 nevalstybinių. Iš viso universitetuose studijavo 106,9 tūkst. studentų. Per dešimtmetį netolygiai kito aukštojo mokslo finansavimas iš valstybės biudžeto. Mažėjant finansavimui, mažėjo ir lėšų suma, tenkanti vienam valstybės finansuojamam studentui. Aukštųjų mokyklų finansavimas buvo neadekvatus studentų

skaičiui. Bloga aukštųjų mokyklų pastatų būklė. Iki 2001 m. pastatai dėl lėšų stygiaus nebuvo atnaujinami. Tik 2001 m. mokslo ir studijų įstaigų pastatų renovacijai buvo skirta 20 mln. litų.

Apibendrinant aukštojo mokslo sistemos būklę, iškeliamos šios svarbiausios problemos:

- Nepakankamas aukštojo mokslo prieinamumas;
- Nestabilus aukštojo mokslo sistemos finansavimas;
- Neveiksminga studijų kokybės užtikrinimo sistema;
- Pasenusi studijų ir mokslo materialioji bazė ir pastatai;
- Netolygus ir nepakankamas informacinių technologijų panaudojimas;
- Nepakankamas specialistų, baigusių pirmąją studijų pakopą, profesinis parengimas (smulkios studijų programos, per mažai arba neveiksmingos praktikos);
- Menkas studentų judėjimas;
- Nelygiaverčiai tarptautiniai studentų mainai;
- Parengtų specialistų pasiūla neatitinka jų paklausos;
- Neužtikrinamas mokymosi visą gyvenimą principas;
- Nepakankama dėstytojų kvalifikacija ir per maži atlyginimai;
- Aukštosios mokyklos uždaros nuo visuomenės įtakos;
- Didėjantis „protų“ nutekėjimas.

Integruojantis į bendrą Europos aukštojo mokslo sistemą, būtina užtikrinti pakankamą studijų kokybę, derinti aukštosios mokyklos autonomijos ir atskaitomybės visuomenei principus, į aukštųjų mokyklų valdymą labiau įtraukti verslo, kultūros, vietos bendruomenės atstovų ir politikų.

Siekiant tobulinti studijų kokybės laidavimo sistemą numatoma:

- Kad aukštosios mokyklos iki 2004 m. sukurtų vidinę studijų kokybės laidavimo sistemą, pagrįstą studijų rezultatų analize;
- Kviesti tarptautinius ekspertus probleminių studijų kryptių programų vertinimui ir numatyti tam papildomų lėšų;
- Parengti studijų kryptių reglamentus;
- Į pagrindinių studijų programų vertinimą įtraukti socialinius partnerius;
- Vertinant antrosios pakopos studijų programas, ypač atkreipti dėmesį į aukštosios mokyklos dėstytojų atliekamų mokslinių tyrimų lygį;
- Įgyvendinti ir tobulinti studijų akreditavimo tvarką;
- Formuojant valstybės užsakymą aukštųjų mokyklų specialistams parengti, atsižvelgti į studijų programų išorinio vertinimo išvadas;
- Nevalstybinėms aukštosioms mokykloms įvesti mokamas ekspertines paslaugas;

- Tęsti pradėtą praktiką, kai išoriškai vertinamos visos studijų krypties programos - tiek universitetinės, tiek neuniversitetinės - paliekant iki 2004 metų atskirai kokybės vertinimo institucijai vertinti ir atrinkti mokyklas pretendentes, norinčias pradėti neuniversitetines studijas. Nuo 2004 metų kokybės vertinimą pavesti vienai kokybės vertinimo institucijai, paliekant struktūrinius ir organizacinius universitetų kokybės vertinimo skirtumus („Lietuvos mokslas ir studijos“ tinklapis).

Siekiant užtikrinti pakankamą kvalifikuotų dėstytojų skaičių aukštosiose mokyklose, tikslinga didinti priimamų doktorantų skaičių, dėstytojų atlyginimus, pritraukti daugiau jaunimo, kasmet į doktorantūrą priimti iki 600 studentų. Pasiiekti, kad doktorantūrą baigusiųjų skaičius būtų ne mažesnis kaip 80 proc. įstojusiųjų. Būtina plėtoti daktarų rengimą pagal visas mokslo kryptis (šakas), tačiau tik tose mokslo ir studijų įstaigose, kuriose tos krypties mokslo lygis yra pakankamas (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Papildomi valstybės biudžeto asignavimai, reikalingi universitetų dėstytojų ir mokslo darbuotojų atlyginimams padidinti, lyginami su 2002 m. valstybės biudžeto paskirtais asignavimais (1 lentelė) (pagal <http://www.mokslas.lt/MSS/strateg.hmi>).

1 lentelė. Papildomi valstybės biudžeto asignavimai (<http://www.mokslas.lt/MSS/strateg.hmi>)

Metai	2003 m.	2004 m.	2005m.	2006 m.
Universitetams reikalingos lėšos darbo užmokesčio fondo padidinimui (su įmokomis socialiniam draudimui, tūkst. lt)	16 000 (nuo 2003 m. liepos 1 d.)	32 000	63 970	63 970

Atsižvelgiant į tai, studentų gausa ir įvairovė verčia ieškoti naujų ir įvairesnių darbo formų ir metodų, ypač akcentuojant interaktyvius metodus, skatinančius kritinio mąstymo ugdymą. Nauja nuo mokymo prie mokymosi perėjimo paradigma reikalauja studentų įgalinimo studijuoti bei tokio savarankiško darbo įgūdžių formavimo, kad studento savarankiškas darbas aukštojoje mokykloje į asmens savarankišką darbą profesinėje veikloje ir padėtų atsirasti vidinėms paskatoms – suvokimui, kad žmogus turi taip daryti, nes tai yra jo misija. Aukštajai mokyklai kyla uždavinys orientuoti studentus į nuolatinę ir sistemingą savo galių saviugdą sistemingai ir kryptingai tobulinti savo intelektą, dorovinius charakterio bruožus (Rajeckas, 1997).

Metodai ir formos turėtų laiduoti partnerišką bendradarbiavimą mokslinėje veikloje kartu su dėstytojais, mokslinio darbo įgūdžių formavimą bei informacinio dėstymo stiliaus transformaciją į

metodologinį (didaktinę prasmę). Be abejo, pats modernizavimo procesas susietas su finansiniais, materialiais ir intelektualiniais ištekliais (Ramsden, 2000).

Kaip teigia Fullan (1998), aukštojo mokslo modernizavimo procese į pedagogą visų pirma turėtų būti žiūrima kaip į pokyčių tarpininką visuomenėje – ir šį vaidmenį jis turi atlikti aktyviai. Modernioje aukštojo mokslo sistemoje keičiasi aukštosios mokyklos pedagogo veikla – jis tampa konsultantu, patarėju, mokančiu bendradarbiauti, dalyvauti įvairiuose pasikeitimo projektuose bei programose. Tam būtinas užsienio kalbų mokėjimas, susipažinimas su kitų šalių aukštojo mokslo sistemomis; darbo su naujomis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis įgūdžiai – kitaip tariant reikalinga naujos kokybės kompetencija. Aukštajam mokslui svarbus pedagoginis meistriškumas - sugebėjimas išvelgti teigiamas ugdytinio savybes, jas skatinti ir plėtoti. Tai padeda atsiskleisti ugdytinio individualybei – savybei, kuri itin vertinama šiuolaikinėje atviroje visuomenėje.

Lietuvos aukštoji mokykla įsitikina, kad tolesnę reformos raidą lems dėstytojas, jo nusiteikimas kurti demokratišką ugdymo įstaigą. Todėl pedagogas turi ugdyti tvirtus dorinius pagrindus ir savarankišką pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išsilavinusius, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, tvirto charakterio, toliau dirbti ir mokytis pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1994). Iš dėstytojo dabar reikalaujama „būti nusiteikusių gebėti padėti burti bendru tikslu vienijamą bendruomenę, gebėti kurti demokratiškus, savitarpio pagalba grindžiamus akademinės bendruomenės narių santykius“ (Švietimo reforma ir mokytojų rengimas, 1995). Pedagogas turi savyje sujungti daug vaidmenų: dirbančios bendruomenės vadovo ir pavyzdžio jaunajai kartai (Žilinskas, 1998). Dėstytojas, sprendžiant tarpusavio santykių problemas, turi remtis ne tik sveiku protu, tradicijomis, patirtimi, bet ir socialinių ir psichologinių tyrimų rezultatais. Jie rodo, jog pedagogo ir studentų santykių stilius nulemia ir pačių studentų bendravimo ir bendradarbiavimo ypatybės (McLaughlin, 1997). Profesinio rengimo sistemos vystymasis didele dalimi priklauso nuo pedagogų pasirengimo, t.y. nuo jų kompetencijos asmeninių savybių, dalykinių žinių, kūrybiškumo. Pats pedagogo veiklos modernizavimas yra susietas su pedagogo kompetencijos ir savivaldos plėtote, skatinant nuolat tobulėti ir sudarant tam sąlygas pačioje aukštojo mokslo institucijoje (kvalifikacijos kėlimo programos, seminarai ir pan.).

Želvys (1998) teigia, kad aukšto išsilavinimo lygio dėstytojas nebūtinai geba sklandžiai kalbėti. Neretai sutinkame itin aukšto intelekto žmonių, nepasižyminčių gera iškalba. Specialistų paskaitos gali būti labai kvalifikuotos, tačiau jų klausytis studentams kartais būna pakankamai sunku. Todėl tinkamiausius darbo metodus kiekvienas dėstytojas pasirenka pats, priklausomai nuo asmeninių savybių bei dėstomo dalyko specifikos. Tiesa, norint daugelį jų pritaikyti, reikia keisti pas mus dar gana įprastą, formalų

požiūrį į studentus. Daugiau pastangų reikia ir taikant rekomenduojamus studentų vertinimo sistemos tobulinimo būdus.

Aukštosios mokyklos dėstytojai visų pirma turi organizuoti tokį mokymo, pereinančio į mokymąsi procesą kurio esmine dalimi pripažįstamas noras pažadinti studentų protą, suteikti jam tam tikrą tvarką ir kryptį. Siekiant tokio studijų proceso, kuris tobulintų asmenybę per tiesos paieškas atvirų ir bešališkų diskusijų metu, reikia išties neeilinių pedagoginių – organizacinių gebėjimų ir šiuolaikiško pedagoginio išsilavinimo (Arends, 1998).

Dauguma užsienio universitetų vertina studentų pasitenkinimo lygį, kad galėtų įvertinti savo institucinį efektyvumą (Belyukova, Fox, 2002), tačiau studentų pasitenkinimo lygis nevisada teisingai interpretuojamas, nes tai yra kompleksas konstruktų, kuriuos įtakoja studento ir institucijos charakteristikos (Benjamin, 1994; Sanders, Chan, 1996).

Tiriant studento pasitenkinimą svarbu pirmiausia sutelkti dėmesį į studento ir institucijos savybes kurios įtakoja pasitenkinimą, turėtų būti įvertinta studento gyvenamoji aplinka, išsiaiškinti kaip pasitenkinimas susijęs su kitais rezultatais, kaip akademiniais laimėjimais. Tyrinėjimai taip pat išskyrė tokius faktorius, kaip socialinių grupių susiskirstymą, santykius tarp to paties fakulteto studentų, santykius tarp studentų gyvenančių kaimynystėje (Astin, 1993; Knox et al., 1992).

Tikslas išsiaiškinti studentų patirties aspektus, susijusius su pasitenkinimu studijuojant, suteiks galimybę panaudoti šiuos duomenis gerinant studijų kokybę (Hand, 1999).

Žiūrint į studentus kaip į vartotojus, tai vaisinga perspektyva, bet neturėtų būti pamesta iš akių ir tai ką jie vartoja. Mokymas aukštajame lavinime yra esminis produktas. Mokymasis, ir mokymas daro didesnę įtaką studento pasitenkinime nei švietimo įstaigos paslaugos ir patogumai, į kuriuos nekritiškai vartotojų interesai galėtų atkreipti dėmesį (Thomas, Galambos, 2004).

Gabių studentų pasitenkinimas daugiausiai vertinamas pagal jų mokymo kokybės suvokimą. Vienos studentų grupės pasitenkinimas vertinamas pagal akademinę patirtį, akademinį indikatokių, bet mažiau specifinį nei mokymo kontrolė. Kitos grupės studentų pasitenkinimas vertinamas pagal neakademinį kintamuosius, šie studentai yra pasyvūs akademiniam gyvenimui (Thomas, Galambos, 2004).

Norint pagerinti Lietuvos aukštojo mokslo kokybę, neužtenka kurti teorinius planus, kelti dėstytojų kvalifikaciją, būtina pasidomėti pačių studentų požiūriu į specialisto rengimą, paskaitų kokybę, dėstytojo asmenybės įtaką. Studentai, Matulionio (1992) teigimu, yra aktyvus, sąmoningai veikiantys studijų sistemos subjektai ir kartu su dėstytojais sprendžiantys bendras problemas. Tai – idealus šiuolaikinės studijų sistemos vaizdas. Tačiau vis dėlto įdomu ir svarbu žinoti, kaip studentai gali apibūdinti savo santykius su dėstytojais, ką jie gali pasiūlyti studijų kokybės gerinimo, informacijos bazių prieinamumo ir didinimo klausimais.

Todėl švietimo sistemos tyrinėtojai atliko empirinius tyrimus ir pateikė tyrimų rezultatų analizę. A. Purvaneckienės tyrime (1999) dalyvavę jauni specialistai kaip svarbiausius specialistų rengimo trūkumus vardija pernelyg didelį teorinių disciplinų krūvį, per mažą praktinių kursų skaičių, per trumpą specialybinių praktiką, nepakankamą metodinių žinių suteikimą ir kt.

Taigi, aptarus studijų kokybės vertinimo aspektus, galima daryti šias išvadas:

- Labai svarbus aukštųjų mokyklų ir visos aukštojo mokslo sistemos veiklos darbas ateityje turėtų būti ir jau dabar kuriamas – aukštųjų mokyklų veiklos kokybės užtikrinimo institucijose.
- Visų aukštųjų mokyklų plėtros vizija – pasiekti, kad studijos ir mokslas taptų prioritetine šalies raidos sritimi, esmine šalies klestėjimo sąlyga.
- Švietimo ir mokslo institucijos rengia įvairius projektus, pasiūlymus, konferencijas Lietuvos aukštojo mokslo reformoms įgyvendinti.
- Pedagogas aukštojo mokslo modernizavimo procese visų pirma turėtų būti kaip pokyčių tarpininkas visuomenėje – ir šį vaidmenį jis turi atlikti aktyviai.
- Studento pasitenkinimo studijomis kriterijai gali padėti kurti tobulesnę švietimo sistemą.
- Studentas turi būti imlus kaitai, kritikai, gebantis nuolat mokytis ir kartu gebėti kurti mokymosi aplinką ir žinių visuomenę (Mailor, 1990; Fullan, 1998; Hand, 1999; Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999; Andriuškevičiūtė, 2000; Skurvydas, 2002; Thomas, Galambos, 2004)

1.2. Studijų kokybės tobulinimo ypatumai

Pedagogika – jaunosios kartos ugdymo mokslas. Jaunosios kartos ugdymas visuomet buvo labai reikšminga visuomenės gyvenimo funkcija. Pamažu buvo kaupia ir perduota iš kartos į kartą jaunimo ugdymo patirtis, kurios perteikimo būdai apibendrinti liaudies sakytinėje kūryboje, vėliau atspindėti teologijos, filosofijos, politikos ir retorikos veikaluose (Rajeckas, 1999).

Ugdymo turinio tobulinimas reiškia nuolatinį į perspektyvą orientuotą mokymo procesų planavimą: esamųjų procesų tobulinimą, atsižvelgiant į mokymo poreikių pasikeitimus, naujų mokymo programų, mokyklų tipų parengimą ir kt. ugdymo turinio tobulinimo prielaida – nuolatinė žinių, technologijų, ekonominių ir socialinių aplinkybių kaita (Laužackas, 1997).

Turinio tobulinimas atliekamas atsižvelgiant į:

- mokslo, technikos, technologijų, socialinių santykių ir kt. pokyčius, jų identifikavimą ir tendencijas regione;
- visuomenės poreikius (darbo rinkos poreikius, profesinio rengimo vertinimo rezultatus ir kt.);
- individualius poreikius kaip galimybes teikti ilgalaikes, perspektyvias ir socialiai reikšmingas kvalifikacijas.

Ugdymo turinio tobulinimas turi 3 etapus:

1. Atliekama situatyvinė darbo rinkos analizė, kvalifikacijų ir profesinio rengimo tyrimai, formuojami naujo ugdymo turinio tikslai, parenkamas mokymo turinys bei jo organizacinės vertinimo formos.
2. Vykdomas realus procesas arba eksperimentas.
3. Įvertinamas ugdymo turinio efektyvumas, t.y. nustatoma, kiek jis atitinka formuotus tikslus (Leonavičius, 1997).

Jau senokai suabejota, ar mokymo esmė – žinios ir vertybės, mokslo žinių pagrindai. Tai bandoma pagrįsti tuo, jog sparčiai gausėjant informacijai, žmogus, baigdamas vieną ar kitą mokyklą, išeina iš jos su dalimi pasenusių žinių. Be to, nemaža jų dalis greitai pamirštama, kitos dalies nereikia gyvenime. Net teigiama, kad daugumos grynų žinių, t.y. mokslų pagrindų, apskritai nereikia. Todėl keliama mintis, jog svarbiausia šiuolaikinėmis sąlygomis – išmokyti savarankiškai įgyti žinių, formuoti praktinius mokėjimus. Daroma išvada, kad mokymasis, grindžiamas žinių sistemos perėmimu, yra pasenęs, juo labiau neretam mokiniui mokytis sunku, kad jis mieliau imasi įdomios ir įvairios praktinės veiklos (Rajeckas, 1999).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, kalbant apie švietimo sistemai keliamus uždavinius, minima ir žinių svarba: “suteikti jaunajai kartai bendrąjį ir profesinį išsilavinimą, atitinkantį dabarties mokslo ir kultūros lygį” (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2000; Rajeckas, 1999).

Šiuolaikinis didaktikos esminis uždavinys – pagrįsti, kad sąmoningas mokslo žinių pagrindų perėmimas nėra savitikslis, o tolesnės veiklos pagrindas bei priemonė, taip pat ir savarankiško nenutrūkstamo (permanentinio) mokymosi, savišvietos bazė (Vaitkevičius, 1985). Didaktika – mokymo ir mokymosi (tikslai, turinys, principai, metodai ir mokymo organizavimas) teorija (Laužackas, 1997). Neturint svarbiausių žinių pagrindų, negalima suprasti ir naujų dalykų, orientuotis gausiame mokslinės, politinės, technikos ir kt. literatūros sraute. Jaunoji karta mokės greitai ir kompetetingai rasti tai, kas svarbiausia, reikalingiausia, galės plėtoti mokslą, techniką ir t.t. tik tada, kai bus perėmusi svarbiausius šiuolaikinės visuomenės kultūros dalykus. Žinoma, negalime pamiršti mokymo turinio (Ko mokyti?). Tyrinys parastai atspindi ir studijų kokybę.

Vienas pagrindinių mokymo procesų komponentų, lemiančių jo pobūdį ir kryptį, yra mokymo turinys. Mokymo turinio problema yra tokia sena kaip pati mokykla ir mokymas joje. Klausimas, “Ko mokyti?”, visada sukeldavo ir dabar kelia didelius pedagogų ginčus, jis jaudina ir visą žmoniją (Vaitkevičius, 1985).

Sudarant mokymo turinį, svarbu išsiaiškinti, kokio išsilavinimo reikia jaunajai kartai; kokia tikslingiausia mokymo dalykų nomenklatūra; kokios žinios, mokėjimai bei įgūdžiai; kokios kūrybinės veiklos patirtis iš kiekvieno dalyko yra būtini, kaip paskirstyti privalomas perimti žinias, atsižvelgiant į amžiaus ypatumus, jų polinkius bei gebėjimus, kokios turi būti mokymo priemonės, kad medžiaga būtų prieinama, įdomi, kad tie žinių šaltiniai nebūtų per sunkūs, bet pakankamai informatyvūs (Rajeckas, 1999).

Turinio pertvarka turi padėti ypač iškelti vertybinių nuostatų bei įgūdžių ugdymo svarbą, nutraukti tradiciją, kuri besąlygiškai teikia pirmenybę žinių apie tam tikrą gamtos ar kultūros sritį perteikimui (Černius, 1993).

Organizuojant studijas, visada iškyla tam tikrų problemų, bandant nuspręsti kas yra būtini, esminiai, pagrindiniai studijų dalykai (Barisaitė, 1997).

Taigi, aukštųjų mokyklų mokymo turinį turėtų sudaryti žinios, mokslai, kuriuos specialistai vėliau galėtų panaudoti gyvenime, praktinėje veikloje. Tačiau, be šito, jis turėtų įgalinti spręsti visapusiškos asmenybės ugdymo problemą (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 1991, Voveris, 1983).

Turinio reformą galime įsivaizduoti kaip teoriškai pagrįstą, organizuotą ir metodiškai nuoseklų procesą, susidedantį iš vienas po kito einančio etapo. Šio proceso išeities taškas visuomet yra prieštaravimų, kylančių tarp veiklos sistemos keliamų reikalavimų tenkinimo galimybių profesiniame rengime, atsiradimas. Tokie prieštaravimai dažniausiai kyla realioje profesinėje veikloje, dažniausiai jie atskleidžiami atliekant specialius mokslinius tyrimus, apklausiant mokinius, jų tėvus, darbdavius ir pan. (Laužackas, 1997).

Mokymo programoje turi atsispindėti orientacija į naujo harmoningo, su aukštomis dvasinėmis-dorovinėmis kokybėmis žmogaus auklėjimą, aktyvų visų sukaupytų kultūros vertybių įsisavinimą, mokslinės-techninės ir humanitarinės sferų subalansavimą (Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo nuostatai, 1993; Jablonskienė (Red.), 1987).

Studentai aukštojoje mokykloje turėtų įgyti būtiniausius mokslinio tiriamojo darbo įgūdžius ir tam darbui reikalingas žinias, nes tai būsimo aukštos kvalifikacijos specialisto kūrybinės veiklos teorinis ir praktinis pagrindas (Leonavičius, 1997).

Reikėtų pabrėžti profesinio kryptingumo svarbą. Socialinės idėjos, pateiktos studentams, mokymo procese turi būti siejamos su būsima profesine veikla. Čia ypač svarbi ryšių tarp disciplinų problema: tik suvokę daugiaplanius ryšius tarp visuomenės mokslų, bendramokslinių ir specialiųjų disciplinų, susiformavę vieningos realybės vaizdinį, būsimoji specialistai suvoks tikrąją socialinių idėjų prasmę ir jų vaidmenį žmonių gyvenime (Pukelis, 1995).

Studijos turėtų aprėpti tuos uždavinius ir klausimus, kurie kyla praktiniame darbe. O jie apima tiek teorinį (fundamentalių), tiek praktinį (taikomąjį) veikimą (ugdymą) (Pukelis, 1995).

Vadinasi, studijas turi sudaryti fundamentaliosios ir taikomosios studijos. Šios dvi sudėtinės studijų dalys santykiauja kaip profesija ir specialybė veikloje, t.y. profesija ima į save specialybę. Fundamentaliosios studijos suteikia žinių, būtinų ugdymo tikslui nustatyti, o taikomosios studijos teikia žinių, kurių reikia turėti parenkant ugdymo būdą ir priemones, kad ugdymo tikslas būtų kuo efektyviau įgyvendintas.

Galima išskirti keturis pagrindinius studijų aukštojoje mokykloje aspektus – studijas kaip profesinį ruošimą; studijas kaip įvadą į mokslinę veiklą; studijas kaip bendrojo išsilavinimo pratimą; studijas kaip naujų socialinių vertybių įgijimą. O efektyvios studijos bus tada, kai studentas mokės turimas žinias panaudoti, teisingai suvokus savo būsimą darbą ir kryptingai tam ruoštis.

Kokybiškas aukštos kvalifikacijos pedagogų rengimas labiausiai priklauso nuo šių veiksnių:

- 1) studijų turinio;

- 2) aukštosios mokyklos dėstytojų mokslinės veiklos ir pedagoginio meistriškumo;
- 3) stojančiųjų kontingento;
- 4) aukštosios mokyklos materialinės ir techninės bazė;
- 5) finansavimo (Miškinis, 2000).

Valstybė ir visuomenė, atsižvelgdama keliamus uždavinius, iškelia specifinius reikalavimus pedagogų profesiniam rengimui. Literatūroje pateikiami tokie pagrindiniai profesinio rengimo reikalavimai:

1. Studijų procese reikia jungti mažai tarpusavyje susijusius fundamentaliuosius mokslus, dalykines didaktikas ir jomis besiremiančius specialiuosius mokslus. Pagrindinė jungiamoji grandis turėtų būti švietimo uždavinių supratimas.
2. Studijų turinys turi būti orientuotas į įvairius veiklos aspektus (mokymą, auklėjimą, patariamąją ir kitą veiklą).
3. Studijų turinys turi būti orientuotas rengti tokius specialistus, kurie galėtų nuolat spręsti įvairias problemas kintančiomis sąlygomis.

Valstybė ir visuomenė, keldama reikalavimus specialistai, pabrėžia, kad šalia grynai profesinių žinių (pvz.: kūno kultūros teorijos, sporto šakų metodikos, fiziologijos, pedagogikos, psichologijos, makroekonomikos, mikroekonomikos, verslo pagrindų ir pan.), jam reikia mokėti kritiškai mąstyti, palaikyti gerus santykius, sukurti palankų psichologinį klimatą, būti išsiugdžius tvirtas etines nuostatas, pilietiškumą ir atsakomybę už savo auklėtinius.

Galima teigti, jog fundamentalusis (profesinis) specialistų rengimas yra svarbesnis už taikomąjį (specialųjį praktinį) rengimą, nes pastarasis yra pirmojo išvestinė. Be abejo, yra autorių, manančių kitaip: vieni teigia, kad teorinių dalykų turi būti kuo mažiau. Kiti – kuo daugiau, tretį įsitikinę, kad tik specifinės (specialybės) krypties studijų dalykai reikalingi ir pan. (Miškinis, 2000). Jeigu pačios studijos, jų struktūra ir turinys neatitiks principinių reikalavimų, keliamų ugdomajai veiklai, pasirinktai profesijai, tai aukštoji mokykla neparengs gerų specialistų. Todėl rengimo proceso efektyvumas priklauso nuo tinkamos studijų struktūros bei turinio (Pukelis, 1995, Miškinienė, 2001).

Apibendrinant galima teigti, kad kokybinės studijos paprastai priklauso nuo studijų dalykų turinio, nes tampa svarbu kokias žinias, mokėjimai bei įgūdžiai iš kiekvieno dalyko būtini. Be to, svarbus ir profesinis kryptingumas: tik tinkamai suvokę daugiaplaninius ryšius tarp visuomenės mokslų, bendramokslinių ir specialiųjų disciplinų būsimieji specialistai suvoks socialinių idėjų prasmę ir jų vaidmenį žmonių veikloje.

1.3. Studijų kokybės tyrimai

Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama mokymo kokybei. „Mokymo kokybė“ ministerijai – tai priimtų ir pašalintų studentų skaičiaus koeficientas, mokymo proceso trukmė ir pn., mokymo institucijai – pažangumas, absolventų įsidarbinimas, dėstytojui – geras akademinis studento pasirengimas, palanki mokymo aplinka, studentui – indėlis į jo ugdymąsi, pasirengimas sėkmingai karjerai.

Erčulj J. (2000) teigimu, kokybės supratimas labai priklauso nuo konteksto, kuriame jis atsirado. Pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos mokymo kokybei, yra nacionalinė kultūra, tradicijos, mokyklų sistemos organizavimas, centralizacijos laipsnis, mokyklos autonomiškumas, mokytojų pasirengimas (Erčulj, 2000).

Lietuvoje aukštoji mokykla, modeliuodama ir įgyvendindama studijų turinį, labiau remiasi santykinės kokybės koncepcija, orientuojasi į standartų reikalavimus ir vartotojų poreikius (Čėsnaite, 2002).

Švietimo ir ugdymo sociologijoje su studijų kokybe vienaip ar kitaip susijusius klausimus tyrinėjo V. Kanopienė, D. Tureikytė (2002), J. Lakis, T. Tamošiūnas ir kt. (1998), A. Lukoševičius (1998), R. Malinauskas (1998) ir kt. Siekiant kokybės labai reikšminga studentų, kaip studijų proceso adresato, nuomonė. Todėl natūralu, kad jų apklausos (kaip grįžamojo ryšio palaikymas), gana dažnos universitetų praktikoje (Sirtautienė, 2006).

V. Kanopienė, D. Tureikytė (2002) tyrė Vilniaus universiteto studentų požiūrį į studijas (pagrindinių studijų programų turinio vertinimus, studijų sąlygas, dėstytojų kvalifikaciją bei dėstymo lygį, pasitenkinimą studijomis Vilniaus universitete). Tyrimo metu išryškėjo, jog dauguma Vilniaus universiteto studentų yra patenkinti studijomis (65,2%), tačiau ketvirtadalis jų yra greičiau nepatenkinti negu patenkinti, o 2% – visiškai nepatenkinti. Šias bendriausias nuostatas į studijų programas papildė konkretesnių aspektų vertinimai. Nuomonė apie pagrindinių studijų krūvį leidžia daryti išvadą, kad studentai sugeba susidoroti su pateikiamos informacijos apimtimi ir įvairiausiomis užduotimis. Perdėm dideliu krūviu skundžiasi tik 4,9% apklaustųjų (Kanopienė, Tureikytė, 2002).

Tyrimo duomenys parodė (Kanopienė, Tureikytė, 2002), kad dauguma studentų yra patenkinti daugelio dėstytojų kvalifikacija bei dėstymo lygiu (71,6%), visiškai nepatenkinti tik 2% apklaustųjų. Lyginant bakalauro ir magistrantų nuomones atsiskleidžia magistrantų kritiškumas: dėstytojų kvalifikacija bei dėstymo lygiu yra patenkinti 75% bakalauro ir 62,3% magistrantų.

Konkretesnė dėstytojų kvalifikacijos bei dėstymo kokybės išraiška – jų objektyvumas ar neobjektyvumas vertinant studentų žinias įskaitų, egzaminų metu. 71,9% apklausos dalyvių teigė, kad dėstytojai vertina objektyviai arba stengiasi vertinti objektyviai. Tačiau kas dešimtas studentas mano, kad vertinama neobjektyviai, o 6,5% teigė, kad dėstytojai net nesistengia vertinti objektyviai (Kanopienė, Tureikytė, 2002).

Studijų programose yra skirta nemažai laiko savarankiškam darbui skaityklose, bibliotekose, kompiuterių centruose ir pan. Deja, apklausos duomenys rodo, kad tik apie ketvirtadaliui studentų yra prieinama visa reikalinga literatūra – jie ją randa bibliotekose, turi namuose arba gauna iš dėstytojų. Šiuo metu Vilniaus universiteto bibliotekos ir viešųjų bibliotekų fondai dar nėra pakankami aprūpinami naujausia literatūra ir studentams dažnai iškyla nemaža sunkumų (Kanopienė, Tureikytė, 2002).

Šiuo informacinės visuomenės kūrimosi laikotarpiu ypatingą reikšmę įgauna galimybės naudotis kompiuterinėmis technologijomis. Tyrimo duomenys rodo, kad kompiuterizuotų vietų tikrai nepakanka – tai nurodė 84,4% apklaustųjų, nepakankamas elektroninio pašto prieinamumas. Pažymėtina, kad nuomonė apie galimybę naudotis kompiuteriais yra susijusi su pasitenkinimu studijomis apskritai: 16,1% studentų, teigiančių, kad kompiuterizuotų vietų pakanka, labai patenkinti studijomis, o teigiančių, kad tokių vietų nepakanka, labai patenkinti studijomis tik 5,2%.

Ne mažiau svarbus ir prieinamos kompiuterinės technikos naujumas: beveik kas penktas apklaustas studentas teigė, kad tenka naudotis pasenusia įranga. Beje, daugiau nei dešimtadalis apklaustųjų negalėjo jos įvertinti. Apklausos metu išaiškėjo, kad kas dešimtas apklaustasis studentas turi galimybę naudotis internetu namuose, daugiau nei ketvirtadalis – kitose įstaigose. Taigi, kai kurie studentai turi asmeninių priemonių papildyti universiteto teikiamas galimybes naudotis naujausiomis informacinėmis technologijomis (Kanopienė, Tureikytė, 2002).

Būsimų pedagogų socialines kompetencijas tyrė R. Malinauskas (1998). Tyrimas parodė, kad būsimiesiems pedagogams stinga praktinio darbo patirties, mokėjimo dirbti aulėtojo darbą, mokėjimo dirbti su tėvais. Todėl rekomenduojama per pedagoginę praktiką daugiau dėmesio skirti ne tik studento dalykinėms (profesinėms) kvalifikacijoms, bet ir socialinėms kompetencijoms.

J. Lakis, T. Tamošiūnas ir kt. tyrė Vilniaus pedagoginio universiteto (VPU) univeristetino pedagogų rengimo bei profesinio brendimo procesus. Tyrimas parodė, jog dauguma studentų neturi aiškos studijų motyvacijos, studentams būdingas silpnas orientavimasis savo pačių studijų kontekste. Nors tyrime dalyvavę studentai labiau už pirmtakus galvojo apie savo profesinę karjerą, tačiau daugeliui iš jų mokytojo profesija buvo vis mažiau patraukli (Lakis ir kt., 1998).

B. Čėsnaite (2002) tyrė aukštųjų mokyklų absolventų studijų kokybės vertinimą. Vertindami studijų metu įgytą profesinį pasirengimą, maždaug pusė respondentų nurodė, jog profesinio pasirengimo pakanka, kiti respondentai – nepakanka. Vėlesnių metų tyrimo metu pasirengimą profesinei veiklai apklaustieji vertino geriau nei kiti. Jų net du trečdaliai pažymėjo, jog profesinio pasirengimo daugiau pakanka negu nepakanka.

Teorinių žinių stygių nurodė palyginti nedaug absolventų (4,9–9,4%). Jiems labiausiai nepakanka užsienio kalbų mokėjimo, įstatymų žinojimo, verslo ir vadybos žinių, žinių dirbant kompiuteriu. Minėtų tyrimų duomenis patvirtina ir 2000 m. atliktos Vilniaus universiteto trečio ir ketvirto kurso bakalauro ir magistrų sociologinės apklausos duomenis, pagal kuriuos kompiuterizuotų vietų tikrai nepakanka net 84,4% apklaustųjų (Kanopienė, Tureikytė, 2002). Tai rodo, kad aukštosioms mokykloms labai aktualu ugdyti gebėjimus naudotis kompiuterinėmis technologijomis.

D. Sirtautienė (2006) Klaipėdos universitete atliko žurnalistikos studijų programos kokybės vertinimo studentų apklausą. Išanalizavus studentų pateiktus pasiūlymus išaiškėjo, kad dominuoja trys dalykai, kurių apimtis kreditais respondentams atrodo per maža – tai užsienio kalba, kompiuterių taikymas ir kalbos kultūra.

Kalbant apie tai, kurių studijų dalykų apimtį galima būtų sumažinti arba jų atsisakyti, galima būtų išskirti dvi priežastis: dėstymo kokybė ir dalyko naudingumas (pirmiausia būsimam darbui). Todėl dėstant įvairius dalykus reikėtų skirti dėmesio tiek universitetinio išsilavinimo sampratai, tiek su būsima darbine veikla atskleisti. Daugiausia studentų siūlė įtraukti dalykus, susijusius su iškalbos menu – retoriką, scenos kalbą (Sirtautienė, 2006).

Vertinant programos dalykų dėstymo kokybę, išaiškėjo tik du mokomieji dalykai, kurių dėstymo kokybę studentai vertina itin neigiamai. Vertinant dėstymą pateikti šie argumentai: Nedėstoma medžiaga, o kalbama apie asmeninį gyvenimą; sunku suprasti dėstytojo kalbą; nepateikiama jokios dalykinės informacijos; dėstymo kokybė visiškai prasta, paskaitų turinys neatitinka egzamino klausimų; beveik visą teorinę dalį tenka ruošti savarankiškai; nuobodus dėstymo stilius; neskiriama laiko praktinėms užduotims ir neaišku, kaip taikyti teoriją; dėstytojas stokoja žinių ir atsakomybės jausmo; dėstoma mokyklos lygio medžiaga; nėra dėstymo sistemos. Kaip matyti, susiduriama su dėstytojų kompetencijos – dalykinės, metodinės, komunikacinės – klausimu (Sirtautienė, 2006).

Anksčiau atlikus tyrimą Klaipėdos universitete (Sirtautienė, 2003) nustatyta, kad reikšmingiausias studentams didaktinės informacijos šaltinis studijuojant yra paskaitos. Siejant šiuos

faktus akivaizdu, kad vienas iš svarbiausių studijų kokybės parametrų yra dėstytojų darbas realizuojant studijų programas.

Išnagrinėjus studentų atsakymus atsiskleidė, kad yra nemažai studijų dalykų, kurių dėstymo kokybė tenkina visiškai. Teigiamai vertinamų dalykų buvo daugiau nei neigiamų, taigi studijų programos realizavimas laikytinas gana kokybišku (Sirtautienė, 2006). Komentuodami studentai rašė: pateikiama dalyko esmė, mokoma sistemingai; dėstytojai kompetentingi, suteikia daug ir aiškių žinių; paskaitos įdomios, aiški ir suprantama informacija; dėstytojai reikalauja tiek, kiek patys duoda; įdomus dėstymas ir aiškus vertinimas; tinkamas teorijos ir praktikos santykis; įdomūs savarankiško darbo atsiskaitymai; dėstytojas objektyvus ir teisingas; patinka kolegiškas dėstytojo bendravimas su studentais. Taigi, vardijami veiksniai, kurie priklauso nuo dėstančiojo asmenybės – gebėjimų (informacinių, metodinių, oratorinių, bendravimo, organizacinių) ar būdo, ir labai dažnai teigiamas ar neigiamas paties dalyko vertinimas priklauso nuo jį dėstančio asmens (Sirtautienė, 2006).

Taigi, kaip parodė studijų kokybės kai kuriose Lietuvos aukštosiose mokyklose studentų vertinimo analizė, studentų požiūris į studijų dalykų turinį, dėstytojų kompetenciją skiriasi, tačiau daugiau yra patenkintų nei nepatenkintų. Stokojama naujausios mokslinės literatūros universitetų bibliotekose savarankiškoms studijoms, darbo vietų kompiuterių centruose, o ir kompiuterinė technika nėra naujausia.

II. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Tyrimo objektas – studijų kokybės vertinimo aspektai.

Metodai:

1. Literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Matematinė statistika.

Mokslo literatūros šaltinių analizėje apžvelgiama studijų kokybės vertinimo ir studijų kokybės tobulinimo aspektai egzistuojant šiuolaikiniais ekonominiais, politiniais ir socialiniams mechanizmomis visuomenėje.

Buvo naudojamos 2 anketos:

Pirmoji anketa skiriama studentų požiūriui į studijų dalykus bei dėstytojų gebėjimams pateikiant studijų dalykų turinį (Loughborough University AVS/DRS Module Feedback, 1996).

Antroji anketa skiriama įvertinti studentų požiūrį į savo gebėjimus įsisavinant studijų dalykus (S. Ahlfeldt et al., 2002).

Pirmoje anketoje atspindėjo klausimai apie studijuojamus dalykus, dėstytojų ypatumus, kokybę, literatūros šaltinių bei informacijos prieinamumą. 12 klausimų buvo skirti apie studijų dalykus – jų pateikimą, turinį, papildomų šaltinių paieškos ypatumus ir 6 klausimai buvo skirti dėstytojų darbo ir jų asmeninių savybių įvertinimui.

Antroje anketoje buvo 3 klausimai susiję su studentų įsipareigojimais, jų žinių bei gabumų tobulinimo ypatumais ir 16 atsakymo variantų.

Tyrimo rezultatams apdoroti buvo taikyti matematinės statistikos metodai. Buvo skaičiuojamas atsakymų į anketų klausimus procentinis dažnis (%), rezultatų skirtumo patikimumui nustatyti – chi kvadratas (χ^2), pagal SPSS FOR WINDOWS 8 kompiuterinę programą (gauti duomenys laikomi statistiškai reikšmingais, kai jie atitiko reikšmingumo lygmenį $p < 0,05$).

Tyrimo organizavimas

Organizavimas. Tyrimas atliktas 2006–07 mokslų metų pabaigoje. Buvo tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos trečiojo ir ketvirtojo kurso studentai.

Nustatant tiriamųjų skaičių buvo panaudota imties tūrio nustatymo formulė (Kardelis, 2002):

$$n = \frac{z^2 \cdot S^2}{\left(1 - \frac{1}{N}\right) \cdot \Delta^2 + \frac{z^2 \cdot S^2}{N}};$$

Kur:

n – atvejų skaičius atrankinėje grupėje;

z – koeficientas, surandamas iš vadinamų Stjudento pasiskirstymo lentelių, ir kuris pasirenkamas pagal tai, kokią patikimumą norime gauti;

S – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis;

Δ (delta) – leistinas netikslumas;

N – visos tiriamosios grupės dydis (žmonių skaičius).

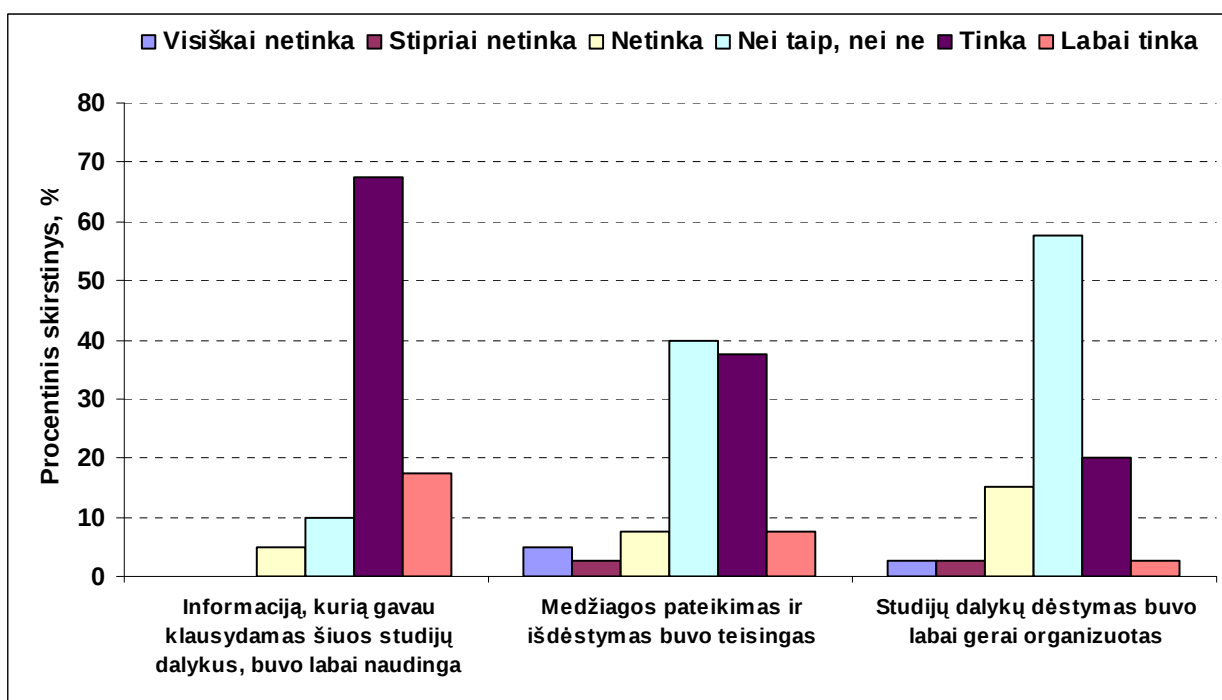
Kadangi apie tiriamąją grupę duomenų neturime, tai imame patį nepalankiausią variantą, kuriame S=50 (50%/50% – tikimybė, kad tiriamasis pasirinktų vieną arba kitą atsakymą). Pasirinkus 95% (p=0,05) patikimumą ir 10% tikslumą buvo apskaičiuota, jog tam, kad tyrimo rezultatai būtų patikimi, LKKA turizmo ir sporto vadybos trečiame kurse reikia apklausti 36, o ketvirtame kurse – 28 šios tiriamosios grupės narius. Iš viso tyrimo metu buvo apklausti 40 trečiojo ir 32 ketvirtojo kurso studentai. Jie buvo apklausiami anketų pagalba (1 ir 2 priedai). Studentai buvo supažindinti su apklausos tikslais, anketų pildymo metodika. Respondentai buvo paprašyti, kad į klausimus atsakinėtų individualiai, be draugų pagalbos.

III. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Turizmo ir sporto vadybos specialybės trečio kurso studentų studijų vertinimo analizė

Anketoje pateikiami klausimai ir apie studijų dalykų turinį – pačios medžiagos pateikimo būdą, papildomų šaltinių bibliotekose paiešką, disciplinų dėstymo organizuotumą ir šiuolaikinių technologijų naudojimą studijų dalykų dėstyme.

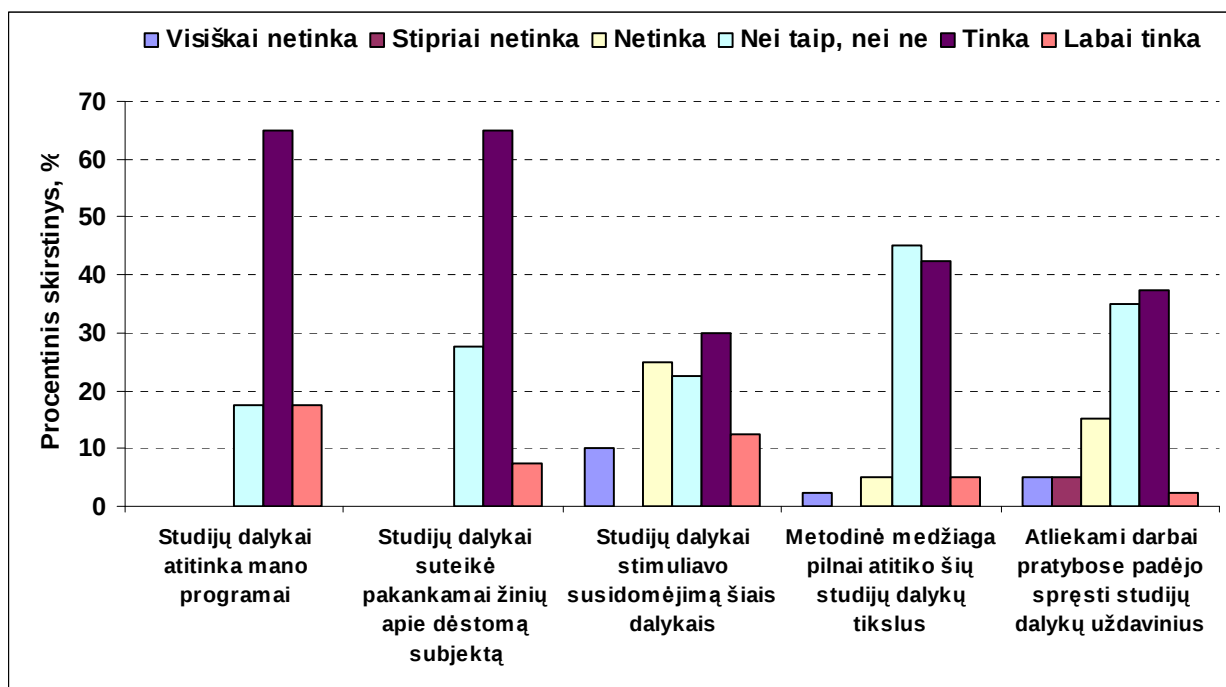
Trečio kurso studentams buvo pateikta keletas teiginių apie studijų dalykų medžiagą. Pirmame paveikslėlyje matyti, kad labiausiai studentai sutinka su teiginiu, kad informacija, kurią gavo klausydamiesi studijų dalykų, buvo labai naudinga (tą liudija atsakymas „tinka“, pasitaikęs 67,5% atvejų). Teiginyje apie medžiagos pateikimą ir išdėstymą vyravo studentų nuomonė „nei taip, nei ne“ (40%), bet šiai nuomonei beveik nenusileido atsakymas „tinka“ (37,5%). Atsakymai „nei taip, nei ne“ (57,5%) ir „tinka“ (20%) dominuoja ir teiginyje dėl gero studijų dalykų dėstymo organizavimo. Taigi, aiškiai išsiskiria teigiama nuomonė apie medžiagos pateikimą. Kai kurie studentai platesniame šių teiginių aprašyme teigė, jog dėstytojas per daug diktavo, studentai nespėdavo užsirašyti ir tuo pačiu metu suprasti medžiagą.

1 pav. Trečio kurso studentų požiūrio į studijų dalykų turinio pateikimą tyrimo rezultatai

Kita grupė klausimų buvo apie patį studijų dalykų dėstymo organizavimą (2 pav.). Studentų nuomonė ženkliai sutapo studijų dalykų atitikimo studijų programai klausimu bei dėl to, kad studijų dalykai suteikė pakankamai žinių apie dėstomą subjektą (daugiausia atsakymų „tinka“ – po 65%). Studijų dalykai stimuliuo susidomėjimą, tačiau šis teiginys susilaukė pačių įvairiausių nuomonių – nuo „visiškai netinka“ (10%) iki „labai tinka“ (12,5%); visgi atsakymas „tinka“ dominuoja (30%). Studentai daugiausia atsakė „nei taip, nei ne“ (45%) į teiginį jog metodinė medžiaga atitiko studijų dalykų tikslus, nedaug atsiliko nuomonė manančių, kad metodinė medžiaga atitiko studijų dalykų tikslus (42,5%). Daugelis studentų minėjo, kad šiais dalykais domėjosi ir anksčiau, tad šie studijų dalykai jiems atrodo naudingi ir tikslingi.

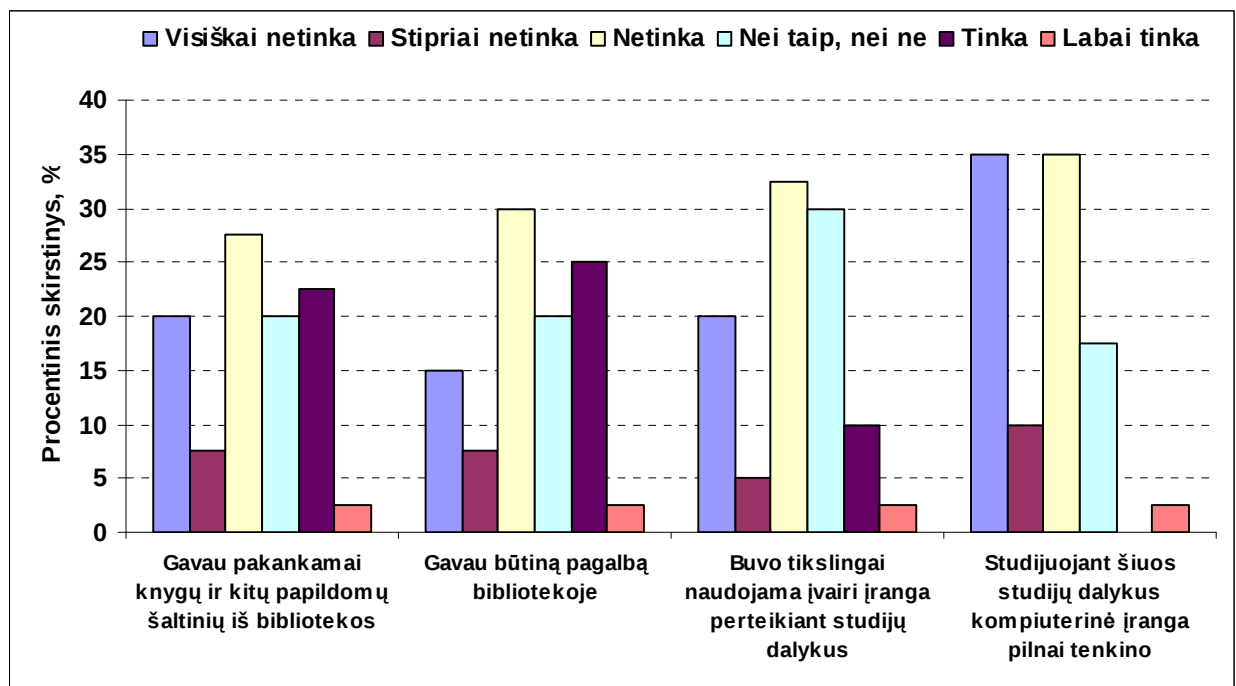
Pagal trečio kurso studijų dalykų dėstymo programą, studentai turėjo keletą studijų dalykų pratybas, kurių metu dažniausiai pateikiamos praktinės užduotys, darbas grupelėse. Antrame paveikslėlyje atsispindi studentų nuomonė, ar, jų manymu, atliekami darbai pratybose padeda spręsti studijų dalykų uždavinius. 37,5% apklaustųjų tiko šis teiginys, 35% studentų atrodė nei taip, nei ne, o dauguma likusiųjų laikėsi požiūrio, jog pratybos nepadėjo spręsti studijų dalykų uždavinių. Platesniame šio klausimo paaiškinime beveik visi respondentai minėjo visiškai menkas teorijos sąsajas su praktika. Labai daug studentų buvo nusivylę tuo, kad nebuvo pateikta praktinių pavyzdžių. O tai apsunkino dalyko įsisavinimą, suvokimą, kaip gautas žinias pritaikyti praktikoje.

2 pav. Trečio kurso studentų požiūrio į studijų dalykų dėstymą ir pratybų reikšmę tyrimo rezultatai

Norint gerai suprasti, įsisavinti studijų dalykų turinį, o galbūt ir papildomai pasidomėti naujausia literatūra, dažnai tenka ieškoti papildomų šaltinių. Tokiu atveju reikia informacijos ieškoti bibliotekose. Taigi, studentams buvo pateikti du panašūs klausimai: ar bibliotekoje buvo įmanoma rasti papildomos medžiagos bei, kai to reikėjo, gavo būtiną pagalbą bibliotekoje. Nagrinėjant atsakymus į abu klausimus, pastebėtas panašus atsakymų pasiskirstymas (3 pav.). Labiausiai išsiskyrė atsakymas „netinka“ (27,5%), tačiau lyg atsvara jam atsakymai „tinka“ (22,5%) ir „nei taip, nei ne“ (20%) mažai kuo atsiliko. Atlikus atsakymų papildomą analizę paaiškėjo, jog daugelis studentų papildomos medžiagos net neieškojo, nes dėstytojas jiems pateikė medžiagą sistemingai ir pačią svarbiausią, tad ir bibliotekų paslaugomis net nesinaudojo. Tačiau studentai, ieškoję informacijos bibliotekose, ją rado, paminėjo bibliotekininkų paslaugumą. Kai kurie studentai užsiminė, kad knygų LKKA bibliotekoje trūksta – dažna knyga jau būna paimta, kai jos reikia.

Norint kokybiškai ir įdomiai pateikti paskaitą šiais laikais nėra labai sunku. Atsiradus kompiuterinėms technologijoms ir joms esant prieinamoms studentams ir dėstytojams, kai kurie jomis ėmė naudotis ir palengvino bei pagyvino paskaitas. Tad klausimai apie kompiuterinės įrangos naudojimą yra labai svarbūs. Trečias paveikslėlis kaip tik iliustruoja realią, studentų nuomone paremtą situaciją. Čia matome, kad kompiuterinė įranga praktiškai nebuvo naudojama, kadangi dominuoja atsakymai „netinka“ (32,5 ir 35%) ir „visiškai netinka“ (20 ir 35%). Šiuo klausimu studentai turėjo vieningą nuomonę plačiau paaiškindami šią situaciją. Jie buvo nusivylę tuo, kad būtent kompiuterinė įranga galėjo būti panaudota vietoje "sausos", anot respondentų, diktavimo.

3 pav. Trečio kurso studentų požiūrio į naudojamą biblioteką ir kompiuterinę įrangą tyrimo rezultatai

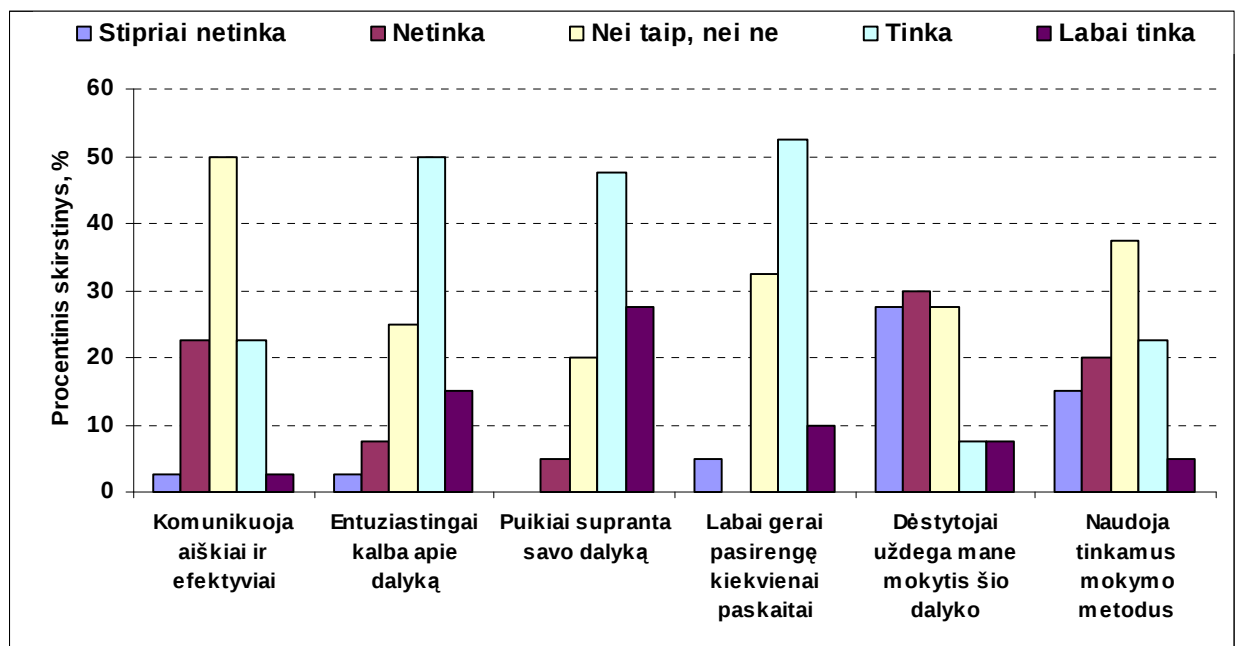
Visuomet daug įtakos studijų dalykų kokybei daro paties dėstytojo asmenybė, studijų dalyko pateikimo būdas, studentų sudominimas, todėl buvo užduoti šeši klausimai apie dėstytojų savybes pateikiant studijų dalykus. Tyrimo rezultatai parodė (4 pav.), jog dominuoja atsakymas „tinka“. Studentai mano, kad dėstytojai entuziastingai kalba apie savo dalyką (50%), puikiai jį supranta (47,5%), o labiausiai daugelio nuomonė sutapo dėl gero pasirengimo paskaitoms (52,5%). Kad dėstytojai naudoja tinkamus mokymo metodus ir komunikuoja aiškiai bei efektyviai, manė mažiau studentų (po 22,5% kiekvienai kategorijai). Komunikacija – tai bendravimas, o tai yra viena iš pagrindinių žmogaus vertybių. Be bendravimo, komunikacijos negalima jokia profesinė, kuriamoji veikla (Fiske, 1999). Ši savybė turi būti gerai suprantama dėstytojui, kad jis galėtų reikalingas žinias perduoti studentui.

Tačiau keistas studentų požiūris išryškėja tuomet, kai atsiranda tik 7,5% studentų, galvojantys, kad juos dėstytojai uždega šios disciplinos mokymuisi. Keistas šis požiūris todėl, kad studentai vieningai pripažįsta dėstytojų kompetenciją bei entuziazmą, tačiau neigiamai žiūri į dalykų įsisavinimą, juolab, kad jis toks reikalingas būsimajame vadybininko darbe. Pagaliau studijų dalykų reikalingumą pripažįsta daugelis studentų (tik keletas studentų manė priešingai) – klausimų papildyme tai aiškiai atsispindi. Studentai išskyrė dėstytojų kompetenciją, tik skundėsi medžiagos gausa. Siūlė trečio kurso studijų dalykams skirti daugiau valandų.

Studentų požiūryje į dėstytojų gebėjimus pateikti studijų dalykus taip pat dažnai pasitaikė atsakymas „nei taip, nei ne“ (4 pav.). Daugiausia neapsisprendė, ar dėstytojai komunikuoja aiškiai ir efektyviai (50%), nežinojo, kaip įvertinti dėstytojų metodus (37,5%). 32,5% manė, jog pasirengimas paskaitai atitinka teiginį „nei taip, nei ne“, 25% laikėsi „aukso vidurio“ teiginiuose apie entuziazmą ir 27,5% – apie dėstytojų sugebėjimą uždegti domėtis moduliui labiau. Mažiausias procentas (20%) atiteko teiginiui apie dalyko išmanymą.

Vėlgi pažvelgus į ketvirtą paveikslėlį, matyti, jog studentai trečio kurso studijų dalykus laiko „neuždegančiais“ – tai rodo mėlyna spalva pažymėtas atsakymas „stipriai netinka“, šio atsakymo dažnumas tarp visų šešių užduotų klausimų yra gausiausias (teiginys anketoje „dėstytojai uždega mane mokytis šių dalykų“) – 27,5%.

Galima daryti išvadą, kad dėstytojų kompetencija atitinka studentų įvaizdį dėl studijų dalykų kokybės, o taip pat studentai vieningai pripažįsta šių studijų dalykų reikšmę ateities praktikoje.

4 pav. Trečio kurso studentų požiūrio į dėstytojo gebėjimus tinkamai pateikti studijų dalykus tyrimo rezultatai ($p < 0,05$)

Iš labiau pasikartojančių ir svarbesnių komentarų paminėtina yra tai, jog studentai gerbia dėstytojus, mano, kad jie – draugiški, studentus suprantantys žmonės, visada paaiškina, jei prašoma, padeda domėtis studijų dalykais plačiau, rekomenduoja papildomos literatūros. Beveik visi respondentai labai vertino dėstytojo indėlį pratybų metu, taip pat realių pavyzdžių pateikimą.

3.2. Turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentų studijų vetrinimo analizė

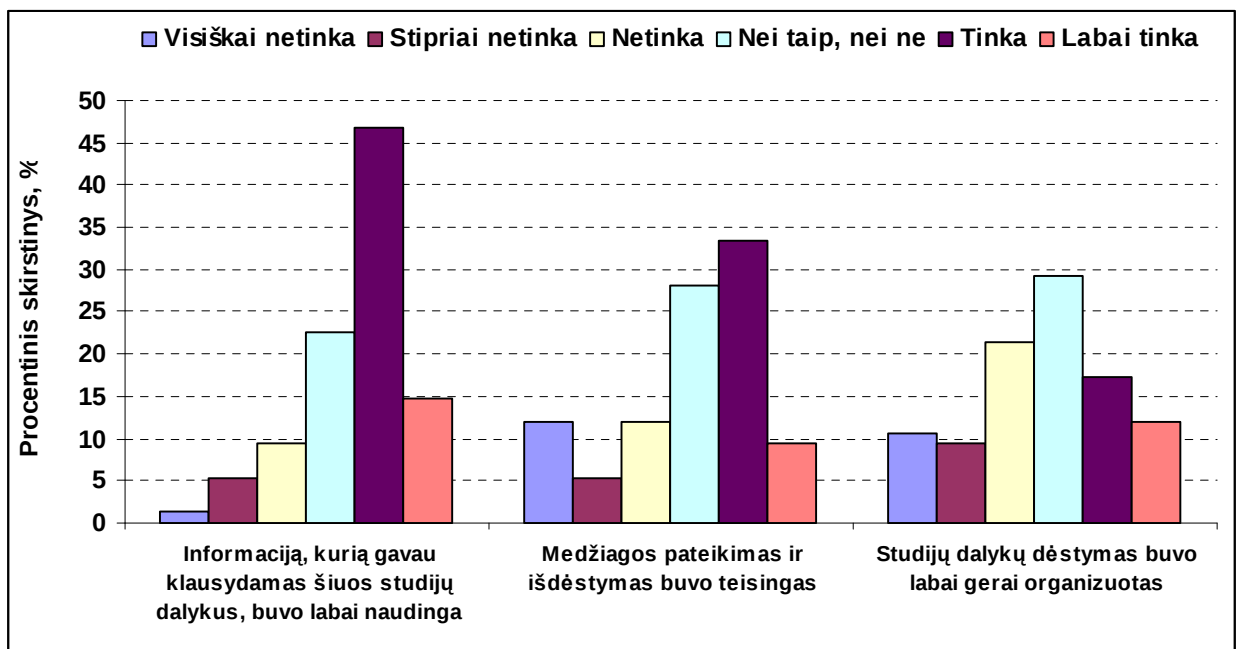
Norėdami sužinoti turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentų nuomonę apie jiems dėstomų studijų dalykų turinį bei jų kokybę, atlikome tokį patį tyrimą kaip ir trečiame kurse.

Pvz., vienas iš studijų dalykų – turizmo įstaigų administravimas tiesiogiai siejasi su studijuojama specialybe, tad jis yra labai svarbus studentui. Administravimo reikšmė ir svarba bet kokiai, ne tik turizmo ar sporto organizacijos veiklai, nekelia jokių abejonių. Tai yra įvairiapusė, sudėtinga, daug pastangų reikalaujanti veikla.

Tarptautinio verslo organizavimas – dar vienas studijų dalykas, kurio egzaminą laikė turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirtojo kurso studentai. Šiai disciplinai skirti 2 kreditai (80 valandų).

Strateginis valdymas – nuolatinis, dinaminis ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudoja savo turimą potencialą. Vakarų šalys sukaupė didžiulę ilgametę strateginio valdymo skirtingo dydžio ir įvairaus profilio įmonėse patirtį. Lietuvos įmonės dar tik pradeda strateginio valdymo funkcijos pagal vakarietišką sampratą įgyvendinimą (Vasiliauskas, 2002). Mūsų šalies aukštosiose mokyklose dar tik keletą pastarųjų metų studentams dėstomos specialios strateginio valdymo disciplinos. Daugiausia teorinių šaltinių yra užsienio kalbomis, tad labai svarbu yra turėti gerai parengtą šio studijų dalyko dėstymo medžiagą, kad studentai galėtų bent jau susipažinti su strateginio valdymo disciplina, suvokti, kur tai taikoma ir visų svarbiausia – uždegti studentą domėtis šia taip reikalinga disciplina. Šiam studijų dalykui skirti 3 kreditai (120 valandų).

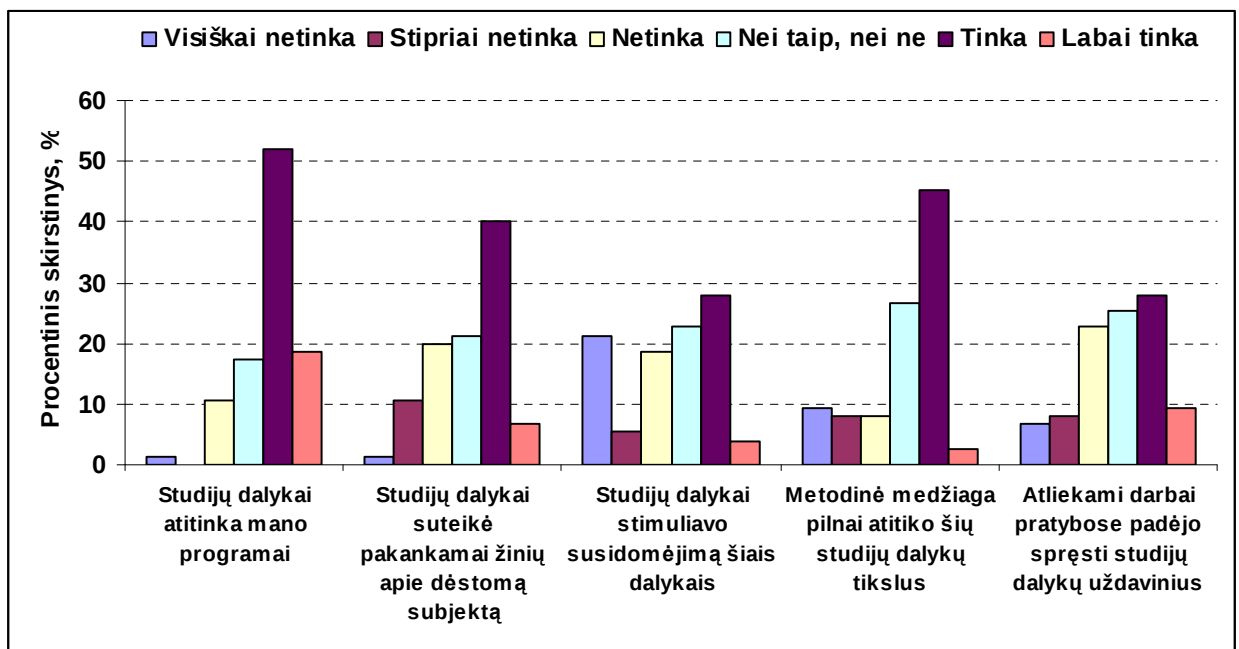
Respondentai ketvirtame paveikslėlyje pavaizduotus du teiginius apibūdino teigiamai (čia aiškiai dominuoja atsakymas „tinka“). Studentai beveik vieningai sutiko, kad teiginiai, apibūdinantys studijų dalykų medžiagos pateikimą, yra tinkami („informacija, kurią gavau klausydamas šį dalyką, buvo labai naudinga“ – 46,7% bei „medžiagos pateikimas ir išdėstymas buvo teisingas“ – 33,3%). Dėl paskutiniojo teiginio apie gerą studijų dalykų dėstymo organizavimą buvo daugiau studentų, turinčių nuomonę „nei taip, nei ne“ (29,3%), sutinkančių (17,3%) ir nesutinkančių (21,3%) studentų skaičius nedaug teatsiliko nuo dominuojančiojo „nei taip, nei ne“ (5 pav.).

5 pav. Ketvirto kurso studentų požiūrio į studijų dalykų turinio pateikimą tyrimo rezultatai

Labai svarbūs klausimai, susiję su studijų kokybe, yra studijų dalykų pateikimo, medžiagos sistemingo išdėstymo bei naudojamos įrangos aspektai. Anketoje buvo pateikta klausimų apie pačius studijų dalykus. Penktame paveikslėlyje dominuojantis atsakymas į visus pateiktus teiginius yra „tinka“. Tik nedaugelis studentų manė, kad studijų dalykai neatitinka jų studijuojamos programos. Daugelis manė (52%), kad ketvirto kurso studijų dalykai tinka ir net labai tinka jų pasirinktai specialybei. Kad studijų dalykai suteikė pakankamai žinių apie dėstomą subjektą, manė tai pat dauguma respondentų (atsakymas „tinka“ – 40%). Didžiausia nuomonių įvairovė atsispindi apie teiginį dėl studijų dalykų stimuliavimo susidomėti šiais dalykais – svyravimas nuo „visiškai netinka“ (21,3%) iki „labai tinka“ (4%), vis dėlto daugiausia pažymėjo, kad „tinka“ (28%) arba dvejoja, nėra apsisprendę (atsakymas „nei taip, nei ne“ – 22,7%). Daugelis respondentų sutinka (atsakymas „tinka“ – 45,3%), kad pateikta metodinė medžiaga atitiko šio studijų dalykų tikslus. Penktame paveikslėlyje duoda pagrindą manyti, kad studentų požiūris į studijų dalykų dėstymą yra teigiamas daugeliu klausimų.

Teorijos ir praktikos sąryšis yra svarbus kiekvienam studijų dalykui. Todėl svarbu sužinoti, ar praktiniai užsiėmimai vykdomi naudingai, taip, kaip norėtų ar įsivaizduotų studentai. Penktas paveikslėlis taip pat iliustruoja studentų nuomonę dėl darbų, atliekamų pratybų metu. Ir čia džiugu pastebėti, kad vyrauja teigiama nuomonė („tinka“ – 28%, „nei taip, nei ne“ – 25,3%, „labai tinka“ – 9,3%), o tai reiškia, jog pratybos yra reikšmingos ir studentai išvelgia bei gauna naudą – tai įrodo ir daugelio studentų komentarai, kad pratybų metu jie gavo daug praktinių patarimų, patiko darbas grupelėse. Buvo studentų manančių, kad „netinka“ (22,7%), tačiau stiprią neigiamą nuomonę turinčių atsirado nedaug (6,7 ir 8%) (6 pav.).

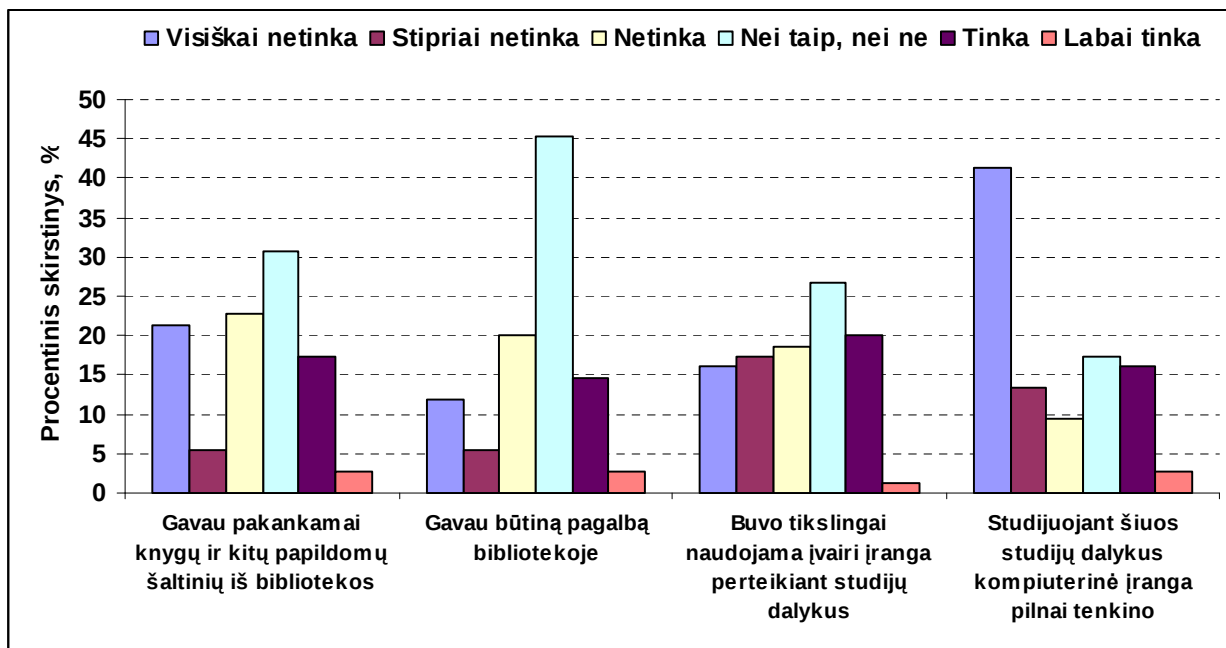

6 pav. Ketvirto kurso studentų požiūrio į studijų dalykų dėstymą ir pratybų reikšmę tyrimo rezultatai

Greitai besikeičiantis verslo pasaulis, verčia daugelį mokslininkų prisitaikyti prie naujovių, jas tirti, todėl išleidžiama labai daug literatūros įvairiomis temomis, ypač verslo vadybos, kuris yra labai svarbus ekonominiais šalies rodikliais. Tad literatūros įvairaus turizmo ir sporto vadybos ar verslo organizavimo temomis tikrai netrūksta nei knygynuose, nei bibliotekose. Dažnas dėstytojas pasiūlo studentams papildomos literatūros arba paskiria užduotis, kurioms pasiruošti reikia papildomų literatūros šaltinių, tuomet studentas privalo kreiptis į biblioteką. Tad į anketoje pateiktus klausimus apie papildomų šaltinių sėkmingą paiešką ir pagalbą bibliotekoje dominavo atsakymas „nei taip, nei ne“ (30,7 ir 45,3%). Nemažą dalį sudarė neigiamas atsakymas „netinka“ (22,7 ir 20%) (7 pav.). Šių rezultatų pagrindu galima teigti, jog neiškilo daug sunkumų studentams, norintiems pasinaudoti papildomais šaltiniais iš bibliotekų. Komentaruose apklaustieji studentais teigė, kad bibliotekoje knygų užtenka, informacija yra neblogai prieinama, bet galima pastebėti bendrą studentų nurodomą priežastį dėl nesinaudojimo bibliotekomis – kai kurie dėstytojai visą paskaitų ir papildomą medžiagą atsiuntė Internetu, tad jiems neteko ieškoti informacijos papildomai.

Dėstytojas, pateikdamas studijų dalyko medžiagą, gali naudoti įvairius metodus. Tačiau besikeičiantis mokslo, technikos ir technologijų pasaulis visus verčia prisitaikyti prie naujovių ir jas naudoti kiek galima dažniau. Tai ypač aktualu aukštųjų mokyklų lygmenyje (Skurvydas, 2002). Kompiuterinės įrangos naudojimas yra nebūtinai, tačiau labai vertinamas studentų, todėl jiems teko atsakyti, ar naudojama kompiuterinė įranga juos tenkino. Šeštame paveikslėlyje gauti tyrimo rezultatai

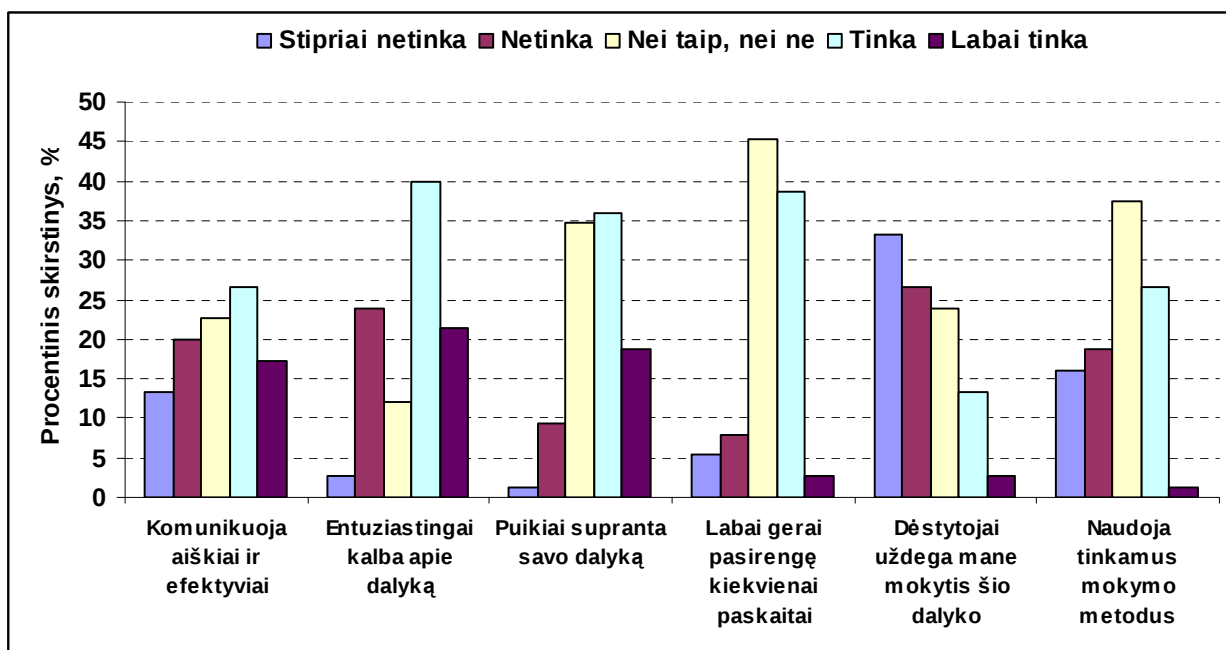
leidžia daryti prielaidą, kad studentų visiškai netenkinama naudojama kompiuterinė įranga, kitaip tariant ji nebuvo naudojama (daugiausia atsakymų „visiškai netinka“ – 41,3%). „Nei taip, nei ne“ atsakė daugiausia (26,7%) respondentų į teiginį apie tikslingą kompiuterinės įrangos naudojimą – tai reiškia, jog dėstytojas retkarčiais paskaitą pristatydavo skaidrių pagalba.

7 pav. Ketvirtosios kurso studentų požiūrio į galimybę dėstytojui naudotis biblioteka ir kompiuterine įranga tyrimo rezultatai ($p < 0,05$)

LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirtosios kurso studentui studijų dalykų medžiaga turi būti pateikta aiškiai ir suprantamai. Tai priklauso nuo dėstytojo, apie kurį studentai atsiliepė taip, kaip pavaizduota aštuntame paveikslėlyje. Studentų nuomone, dėstytojai komunikuoja aiškiai ir efektyviai, dėstytojai kalba apie dalyką entuziastingai ir puikiai supranta savo dalyką (dominuojantis atsakymas „tinka“ – atitinkamai 26,7, 40 ir 36%). Nemažai studentų mano, kad dėstytojo išmanymas apie dalyką turėtų būti vertinamas „nei taip, nei ne“ (34,7%). Teiginys „labai gerai pasirengęs kiekvienai paskaitai“ studentų buvo įvertintas atsakymu „nei taip, nei ne“ (45,3%) ir „tinka“ (38,7%). Labai svarbus studijų dalyko dėstyme yra studento sudominimas, uždegimas mokslui, tad čia studentų nuomonė varijavo nuo dažniausiai pasitaikiusio „stipriai netinka“ (33,3%) iki mažiausiai – „labai tinka“ (2,7%). Dvejojančių, kad dėstytojai naudoja tinkamus mokymo metodus, buvo dauguma (37,3%), šiek tiek mažiau – pritariančių (26,7%). Išnagrinėjus aštuntame paveikslėlyje pateiktą tyrimo medžiagą galime daryti prielaidą, kad studentų nuomonė apie dėstytojus ir dėstymo metodus yra gana teigiama. Dalis studentų paminėjo, kad dėstytojai kartais nenorėdavo išklausyti jų nuomonės, kartais

vadovaudavosi asmeninėmis nuotaikomis, tačiau taip pat nemažai buvo manančių, kad dėstytojai uždega mokytis savo dalyko ir neblogai pasirenge paskaitoms.

8 pav. 4 kurso studentų požiūrio į dėstytojo gebėjimus tinkamai pateikti studijų dalykus tyrimo rezultatai ($p < 0,05$)

Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad studentai yra patenkinti dėstytojų asmenybe, dėstyimo metodais, gaunama informacija, o taip pat galimybėmis gauti papildomos literatūros. Vienintelis trūkumas yra kompiuterinės įrangos nepakankamas naudojimas. Galbūt kaip tik tai galėtų padidinti susidomėjimą sporto ir turizmo vadybos specialybės studijų dalykais, paskatinti studentus aktyviau domėtis šiomis disciplinomis.

Palyginome 3 ir 4 kurso studentų požiūrį į studijų dalykus. Taikant chi kvadrato (χ^2) reikšmę buvo nustatytas anketinės apklausos rezultatų skirtumo patikimumas.

Lyginant studentų požiūrį į medžiagos pateikimą (1 ir 5 pav.), statistiškai reikšmingai ($p < 0,05$) skyrėsi respondentų nuomonė, kad informaciją, kurią gavo klausydamiesi šių studijų dalykų, buvo naudinga ($\chi^2 = 6,99$; $p < 0,05$) ir kad studijų dalykų dėstymas buvo gerai organizuotas ($\chi^2 = 9,24$; $p < 0,01$). Pirmuoju atveju trečiakursių nuomonė buvo pozityvesnė, o antruoju – labiau abejojanti.

Studentų požiūris į studijų dalykų dėstymą ir pratybų reikšmę statistiškai patikimai skyrėsi teigiant, kad: studijų dalykai suteikė pakankamai žinių apie dėstomą subjektą ($\chi^2 = 16,35$; $p < 0,001$) ir pateikiama metodinė medžiaga pilnai atitiko šių studijų dalykų tikslus ($\chi^2 = 6,99$; $p < 0,05$). Pirmasis teiginys labiau tiko trečio kurso studentams, antrasis – ketvirto kurso studentams (2 ir 6 pav.).

Pozityvesnis trečio kurso studentų požiūris į naudojamą biblioteką ir kompiuterinę įrangą – gavo būtiną pagalbą bibliotekoje ($\chi^2=7,28$; $p<0,05$) bei studijuojant šiuos studijų dalykus kompiuterinė įranga pilnai patenkino ($\chi^2=6,19$; $p<0,05$) (3 ir 7 pav.).

Lyginant trečio ir ketvirto kurso studentų požiūrį į dėstytojų gebėjimus pateikiant studijų dalykų turinį nustatyta, kad kai kuriuose teiginiuose jis išsiskyrė, ką liudija statistiškai reikšmingas ($p<0,05$) rezultatų skirtumas. Statistiškai reikšmingai skyrėsi studentų nuomonė, kad dėstytojai komunikuoja aiškiai ir efektyviai ($\chi^2=9,17$; $p<0,01$), taip pat entuziastingai kalba apie studijų dalyką ($\chi^2=6,20$; $p<0,05$). Abiem atvejais trečio kurso studentų nuomonė buvo geresnė negu ketvirto kurso studentų. Labiausiai skirtingų kursų studentų nuomonė sutapo, kad dėstytojai naudoja tinkamus mokymo metodus, kur atsakymų procentinis skirstinys buvo beveik identiškas (4 ir 8 pav.).

Ištyrus visų apklaustųjų požiūrį į LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės studijuojamus dalykus, galima teigti, jog dėstytojai pateisina studentų lūkesčius dėstymo ir dėstomų studijų dalykų atžvilgiu. Studentai yra pakankamai patenkinti dėstytojų asmenybėmis bei jų komunikacijos būdais. Tai patvirtina ir kiti tyrimai šioje srityje, kai, vertinant studijų dalykų turinio kokybę ir dėstytojų kompetenciją, buvo daugiau yra patenkintų nei nepatenkintų (Kanopienė, Tureikytė, 2002; Sirtautienė, 2006).

Tačiau visi studijų dalykai turi bendrą bruožą – kompiuterinė įranga beveik visai nenaudojama. Biblioteka beveik visi žmonės yra įpratę naudotis dar mokydami mokykloje, o kalbant apie kompiuterinę techniką, vis greičiau užvaldančią mūsų gyvenimus, jaučiamas nepakankamas žinių ir norų suderinamumas, t.y. ne visi pasiduoda valdomi pokyčių, palengvinančių mūsų gyvenimą, suteikiančių daugiau galių ne tik mokslo, bet ir įvairiose srityse. Tad kartais jaučiama stagnacija iš dėstytojų pusės, studentų yra sutinkama nepalankiai. Štai anketose pateikti du klausimai apie kompiuterinės technikos naudojimą leidžia daryti išvadą, kad dėstytojai dar nemato būtinybės savo dėstymo metodus truputį pakoreguoti, panaudojant jau lengvai prieinamą kompiuterinę įrangą. Mūsų tyrimo duomenis patvirtina ir atliktos Vilniaus universiteto trečio ir ketvirto kurso bakalauro ir magistrų sociologinės apklausos duomenis, pagal kuriuos kompiuterizuotų vietų tikrai nepakanka net 84,4% apklaustųjų (Kanopienė, Tureikytė, 2002).

Taigi, kaip jau minėjome mokslinės literatūros apžvalgoje, tenka apgailestauti, kad pradėjus kurti naujos valstybės ekonominius, socialinius ir teisinius pamatus ir išgalint rinkos santykiams visose gyvenimo srityse, įskaitant ir aukštąjį mokslą, ne visi aukštųjų mokyklų mokslo pedagogai, mokslo ir administracijos darbuotojai yra pajėgūs prisitaikyti prie naujų sąlygų (Goodlad, 1990).

„Pedagogų kvalifikacijos tobulinime turi didėti universalumas, suteikiantis pačiam dėstytojui daugiau pasirinkimo galimybių. Turi atsirasti galimybių įgyti žinių iš informacinių technologijų“ – taip

teigiama pedagogų rengimo reformos tiksluose. Tačiau tai turi likti ne vien tik tikslu, bet kiekvienas dėstytojas privalo šį tikslą įgyvendinti neskatinamas (Pedagogų rengimo koncepcija-projektas, 2000).

Dėstytojai duoda įvairių savarankiškų užduočių studentams, o pastarieji jas dažniausiai pristato naudodamiesi kompiuterine įranga – taip, jų manymu, užduotis tampa įdomesnė kitiems, pačios užduoties pristatymas įgyja svarumo. Dažnas studentas ir dėstytojas naudojami projektoriumi ir informaciją pateikia taip pat patrauklia forma – skaidrių pagalba. Bet kokia kita informacijos pateikimo forma, kitokia nei sausas diktavimas, yra patraukli kiekvienam. Dėstytojas, gerai pateikdamas medžiagą, sudomina studentą, pastūmėja jį daugiau domėtis, rodo puikų pavyzdį, kuriuo norisi sekti. Kaip teigia Fullan (1998), aukštojo mokslo modernizavimo procese į pedagogą visų pirma turėtų būti žiūrima kaip į pokyčių tarpininką visuomenėje – ir šį vaidmenį jis turi atlikti aktyviai. Modernioje aukštojo mokslo sistemoje keičiasi aukštosios mokyklos pedagogo veikla – jis tampa konsultantu, patarėju, moka bendradarbiauti, dalyvauti įvairiuose pasikeitimo projektuose bei programose. Tam būtinas užsienio kalbų mokėjimas, susipažinimas su kitų šalių aukštojo mokslo sistemomis; darbo su naujomis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis įgūdžiai – kitaip tariant reikalinga naujos kokybės kompetencija. Aukštajam mokslui svarbus pedagoginis meistriškumas – sugebėjimas išvelgti teigiamas ugdytinio savybes, jas skatinti ir plėtoti. Tai padeda atsiskleisti ugdytinio individualybei – savybei, kuri itin vertinama šiuolaikinėje atviroje visuomenėje.

Lietuvos aukštoji mokykla įsitikina, kad tolesnę reformos raidą lems dėstytojas, jo nusiteikimas kurti demokratišką ugdymo įstaigą. Todėl pedagogas turi ugdyti tvirtus dorinius pagrindus ir savarankišką pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išsilavinusius, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, tvirto charakterio, toliau dirbti ir mokytis pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1994).

Profesinio rengimo sistemos vystymasis didele dalimi priklauso nuo pedagogų pasirengimo, t.y. nuo jų kompetencijos asmeninių savybių, dalykinių žinių, kūrybiškumo. Pats pedagogo veiklos modernizavimas yra susietas su pedagogo kompetencijos ir savivaldos plėtote, skatinant nuolat tobulėti ir sudarant tam sąlygas pačioje aukštojo mokslo institucijoje (kvalifikacijos kėlimo programos, seminarai ir pan.) (Čėsnaitytė, 2002; Kanopienė, Tureikytė, 2002; Sirtautienė, 2006)

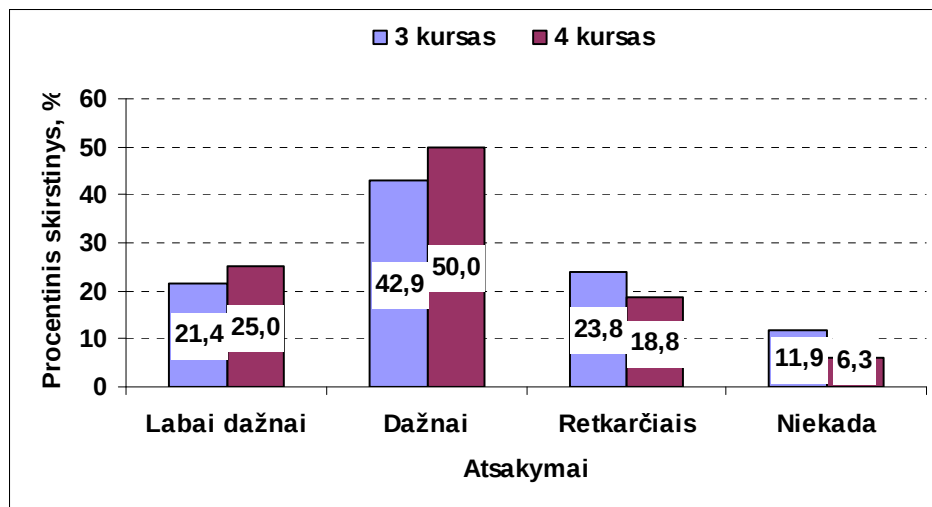
Aukštosios mokyklos dėstytojai visų pirma turi organizuoti tokį mokymo, pereinančio į mokymąsi procesą kurio esmine dalimi pripažįstamas noras pažadinti studentų protą, suteikti jam tam tikrą tvarką ir kryptį. Siekiant tokio studijų proceso, kuris tobulintų asmenybę per tiesos paieškas atvirų ir bešališkų diskusijų metu, reikia išties neeilinių pedagoginių-organizacinių gebėjimų ir šiuolaikiško pedagoginio išsilavinimo (Arends, 1998).

3.3. Studentų gebėjimų vertinant kokybę aspektai

Analizuojant studentų gebėjimus įsisavinant studijų dalykų turinį, tiriamiesiems buvo pateikta antra anketa, kurioje buvo 3 klausimai susiję su studentų įsipareigojimais, jų žinių bei gabumų tobulinimo ypatumais. Į visus klausimus ar atsakymų variantus buvo pateikti šie atsakymai – „labai dažnai“, „dažnai“, „retkarčiais“ ir „niekada“.

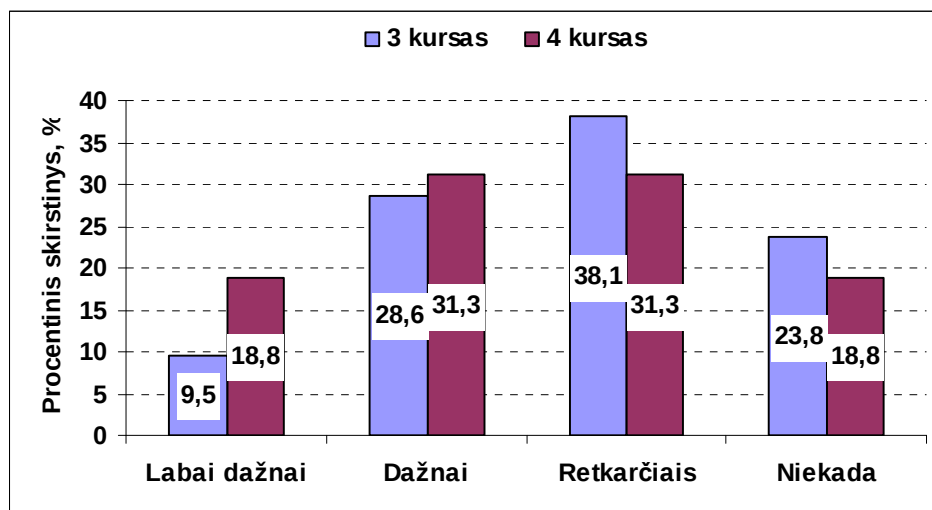
Pirmas klausimas buvo – „Kaip dažnai Jūs paskaitų metu atlikote sekančius veiksmus?“. Į pirmą šios grupės klausimą „Kaip dažnai paskaitų metu užduodavot klausimus arba užvesdavot diskusijas?“ (9 pav.) daugiausiai kartų buvo paminėtas atsakymas „dažnai“: net pusė apklaustųjų ketvirto kurso studentų pažymėjo šį atsakymą, o trečio kurso – 42,9%. Ketvirtadalis ketvirto kurso ir kiek mažiau trečio kurso studentų atsakė „labai dažnai“, o mažiausiai pasitaikė atsakymas – „niekada“.

Tai rodo, kad tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės studentai buvo aktyvūs paskaitų metu, drąsiai užduodavo klausimus dėstytojams, užvesdavo su jais diskusijas. Ir tas aktyvumas su metais padidėjo.

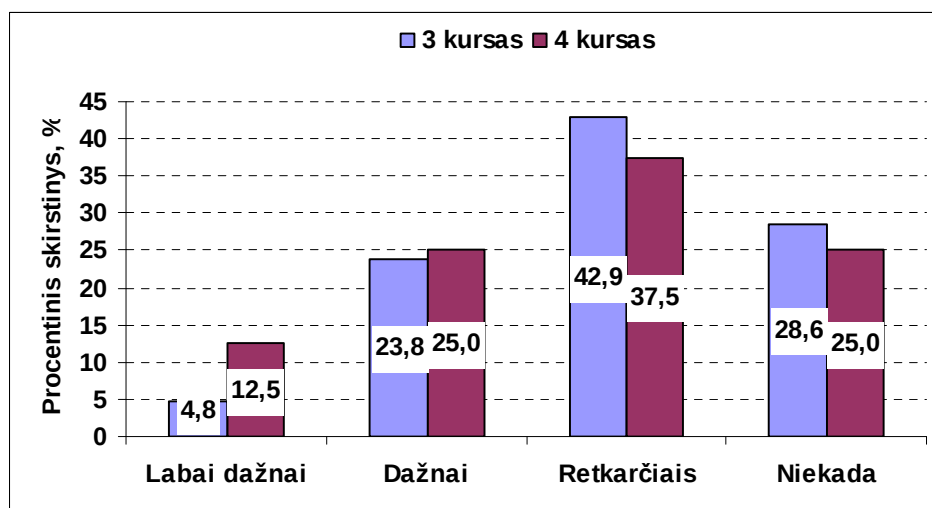
9 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų įsitraukimo į diskusijas tyrimo rezultatai

Kitas klausimas buvo „Kaip dažnai jūsų paskaitų metu darydavote projektus, sprenddavote uždavinius su kirtais studentais?“ (10 pav.). Trečiakursių tarpe dominuojantis atsakymas buvo „retkarčiais“, o ketvirtakursių vienodai dažnai buvo paminėti atsakymai „dažnai“ ir „retkarčiais“. Atsakymą „labai dažnai“ paminėjo 18,8% ketvirto kurso studentų, o trečio kurso – perpus mažiau studentų. Tai rodo, kad ketvirto kurso studentai žymiai aktyviau darydavo įvairius projektus ar sprendavo uždavinius su kitais studentais.

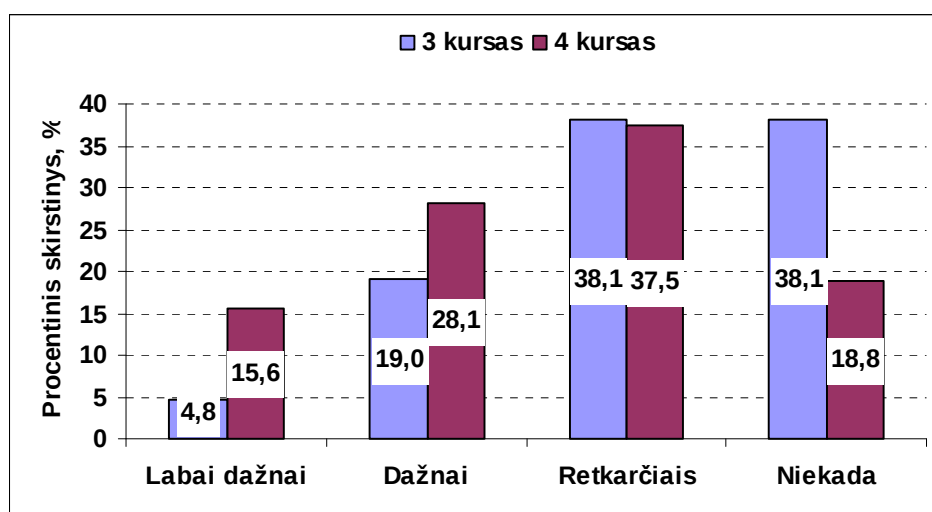
10 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų aktyvaus dalyvavimo sprendžiant įvairius uždavinius pratybose tyrimo rezultatai

Klausiant „Kaip dažnai jūs sprendavote užduotis su grupiokais ne paskaitų metu?“ (11 pav.) didžioji dauguma respondentų atsakė, kad tai darydavo „retkarčiais“ ir daugiau ketvirtadalio apklaustųjų – kad „niekada“. Tik 12,5% ketvirto ir 4,8% kurso studentų bendradarbiaudavo su grupiokais „labai dažnai“. Šie atsakymai liudija, kad tiek trečio, tiek ketvirto kurso studentai nėra linkę bendradarbiauti sprendžiant užduotis ne paskaitų metu. Tai galima ištaisyti, kadangi grupinis darbas visada efektingesnis negu individualus.

11 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų dalyvavimo uždavinių sprendimuose ne paskaitų metu tyrimo rezultatai

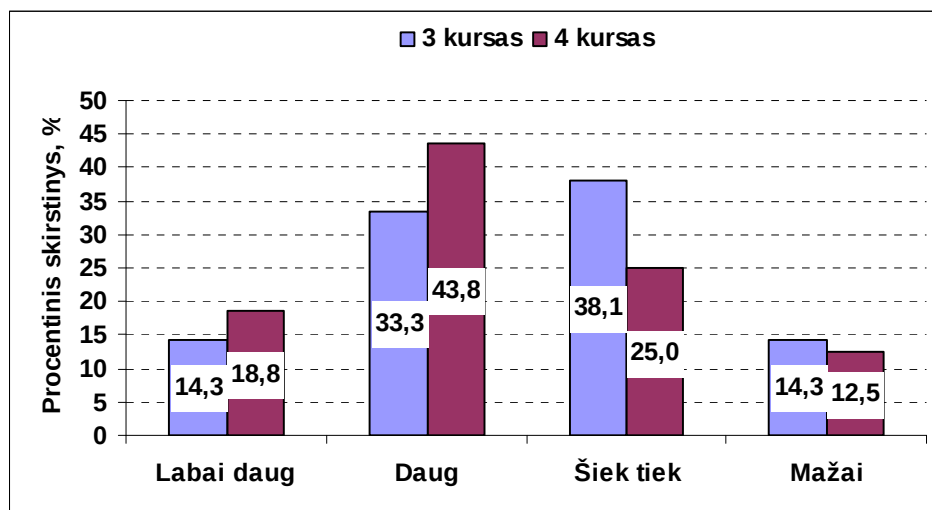
Į klausimą „Kaip dažnai jūs dėstėt, aiškinot paskaitos medžiagą kitiems studentams?“ (12 pav.) panašus skaičius trečio ir ketvirto kurso studentų (atitinkamai 38,1 ir 37,5 %) atsakė „retkarčiais“. Šiek tiek aktyvesni šioje srityje buvo ketvirto kurso studentai, kurių 15,6% atsakė, kad dėstė ir aiškino paskaitų medžiagą kitiems studentams „labai dažnai“, 28,1% – „dažnai“ ir tik 18,8% to nedarė „niekada“. Trečio kurso studentų tarpe tokių buvo net 38,1%, kas parodo, kad jaunesnio kurso studentai nebuvo tokie iniciatyvūs savo draugų atžvilgiu.

12 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų paskaitų turinio aiškinimo kitiems tyrimo rezultatai

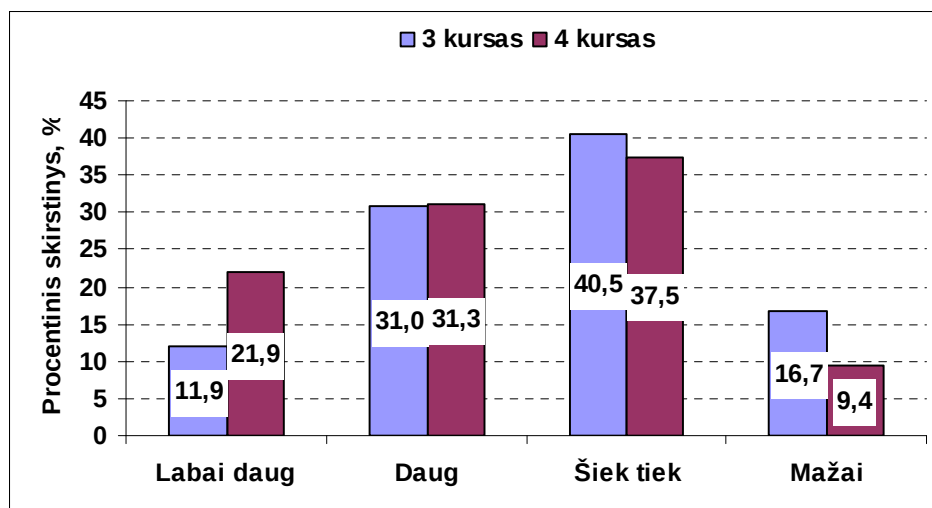
Antras klausimas buvo – „Kaip labai šis kursas akcentavo protinius gabumus išvardintus žemiau?“. Ir pirmasis teiginys, į kurį apklaustieji LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės trečio ir ketvirto kurso studentai turėjo atsakyti pasirinkdami vieną iš 4 variantų – „labai daug“, „daug“, „šiek tiek“ ir „labai mažai“, buvo, kad „šis kursas akcentavo protinius gabumus atsiminti faktus, mintis ar metodus taip, kad galėtumėte juos atkartoti ta pačia forma“ (13 pav.).

43,8% ketvirto kurso studentų atsakė, kad šis kursas akcentavo išvardintus protinius gabumus „daug“, o 38,1% trečio kurso studentų – kad akcentavo „šiek tiek“. Rečiausiai pasitaikęs atsakymas į šį teiginį buvo „mažai“.

13 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų gebėjimo atkartoti mintis, faktus ar naudoti metodus tyrimo rezultatai

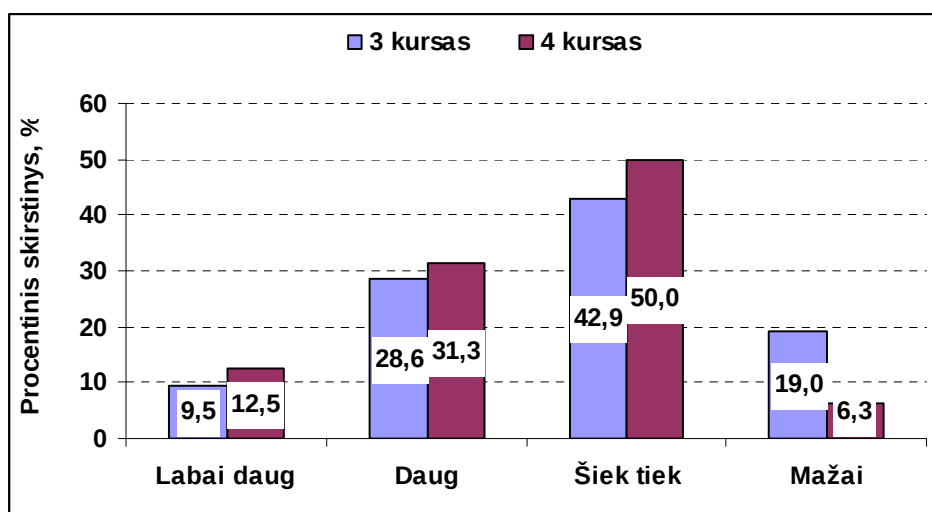
Kitas teiginys buvo kad, „šis kursas akcentavo protinius gabumus analizuoti minties, atvejo ar teorijos pagrindinius elementus“ (14 pav.). Dažniausiai tiek trečio (40,5%), tiek ketvirto (37,5%) kurso studentų paminėtas atsakymo variantas buvo „šiek tiek“. Beveik vienodai (apie 31%) skirtingų kursų studentai pažymėjo atsakymą „daug“. Atsakymo variantą „labai daug“ dažniau (21,9 prieš 11,9%) rinkosi ketvirto kurso studentai, tai reikštų, kad šio kurso studentai jau labiau užtikrinti padidėjusiais gabumais analizuoti minties, atvejo ar teorijos pagrindinius elementus.

14 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų gebėjimo analizuoti tyrimo rezultatai

Į teiginį „šis kursas akcentavo protinius gabumus sintezuoti ir sisteminti mintis, informaciją ar patirtį į sudėtingesnes interpretacijas“ (15 pav.) pusė ketvirto kurso apklaustųjų ir 42,9% trečio kurso studentų atsakė „šiek tiek“. 28,6% trečio ir 31,3% ketvirto kurso studentų atsakė, kad „daug“. Rečiausiai pasitaikė atsakymų „labai daug“ ir „mažai“.

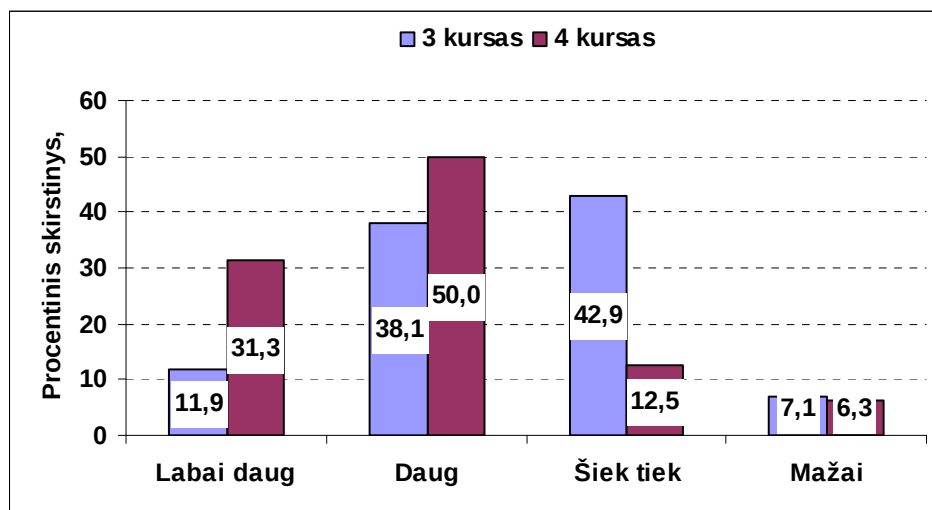
Galima būtų manyti, kad LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės studentai, ypač ketvirto kurso gerai geba gerai sintezuoti ir sisteminti mintis, informaciją ar patirtį į sudėtingesnes interpretacijas.

15 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų gebėjimo sintezuoti ir sisteminti žinias ir informaciją tyrimo rezultatai

Atsakant į teiginį, kad „šis kursas akcentavo protinį gabumą įvertinti informaciją, argumentus, ar metodus“ (16 pav.) pusė 4 kurso studentų atsakė „daug“, o 42,9% trečio kurso studentų – „šiek tiek“. 31,3% ketvirto kurso studentų pažymėjo atsakymą „labai daug“. Variantas „mažai“ abiejų kursų studentų buvo paminėtas mažiausiai (atitinkamai 7,1 ir 6,3%).

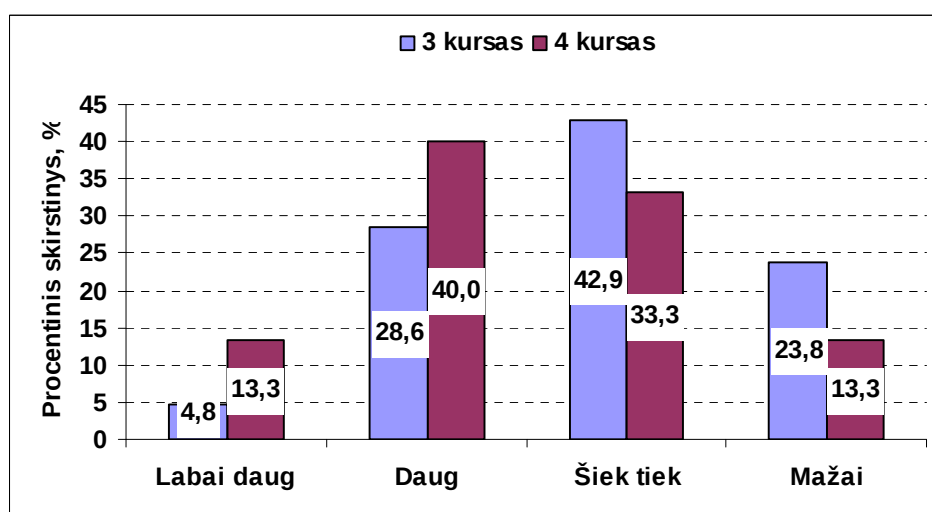
Vadinasi, ketvirto kurso studentai geriau vertina savo gebėjimus įvertinti informaciją, gebėjimą argumentuoti bei tinkamai taikyti mokymosi metodus.

16 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų protinių gebumų vertinant informaciją bei studijų metodus tyrimo rezultatai

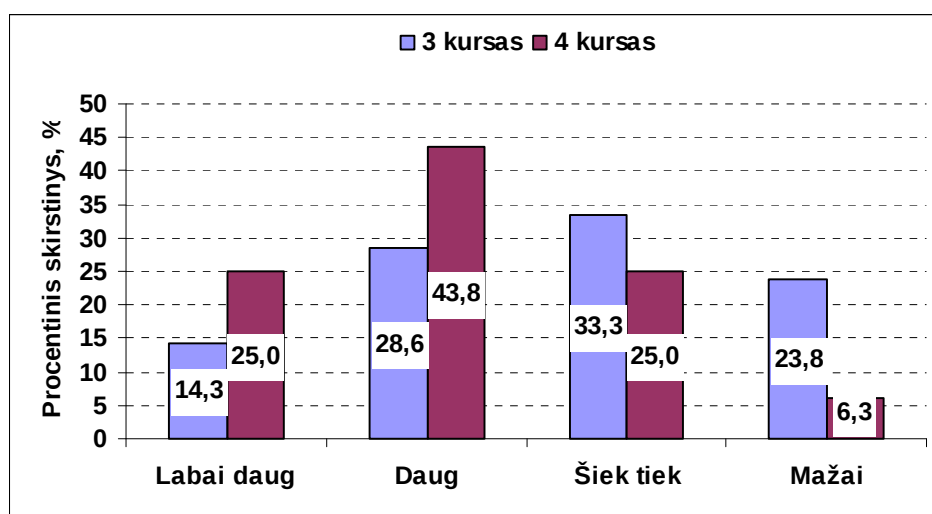
Paskutinis teiginys atsakant į antrąjį klausimą buvo tas, kad „šis kursas akcentavo protinį gebumą taikyti teorijas ir/arba koncepcijas praktinėms problemoms arba naujoms sistemoms“ (17 pav.). Ketvirto kurso studentų tarpe dažniausiai buvo paminėtas atsakymas daug (40%), o trečio kurso studentų tarpe – „šiek tiek“ (42,9%). Mažiausiai sutinkamas atsakymas – „labai daug“ (atitinkamai 4,8 ir 13,3 %).

Tai reikštų, kad trečio kurso studentai vidutiniškai vertina įgytą gebumą taikyti teorijas ir koncepcijas praktinėms problemoms arba naujoms sistemoms, o ketvirto kurso – gerai. Nustatytas statistiškai reikšmingas rezultatų skirtumas ($\chi^2 = 7,61$; $p < 0,05$).

17 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų protinių gebėjimų pritaikyti teorines koncepcijas praktinėms problemoms spręsti tyrimo rezultatai ($p < 0,05$)

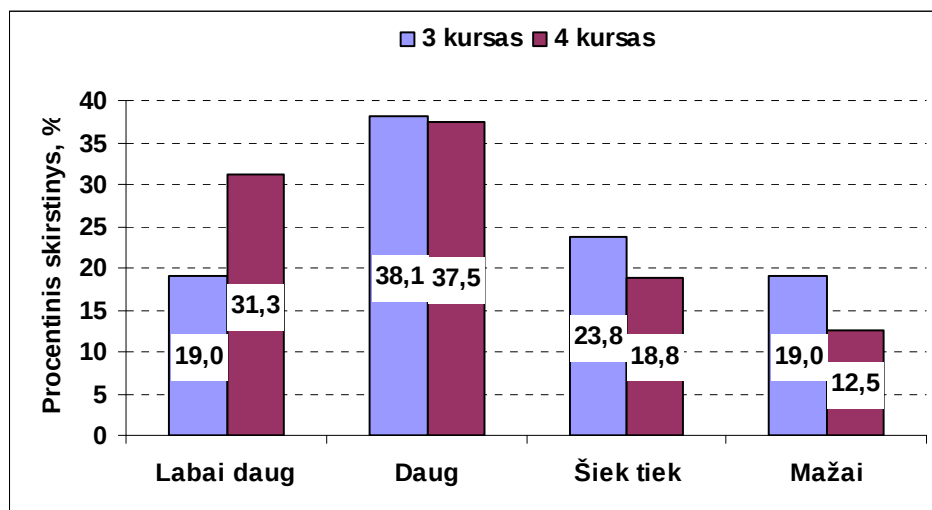
Trečias klausimas buvo „Kaip labai šis kursas prisidėjo prie jūsų žinių, gabumų tobulinimo sekančiais būdais?“. Atsakymų variantai buvo tokie patys kaip ir antrojo klausimo. Atsakant į pirmąją šios grupės klausimą, „kaip labai šis kursas prisidėjo prie jūsų žinių, gabumų ugdyti su darbu ar karjera susijusias žinias tobulinimo“ (18 pav.). 43,8% ketvirto kurso ir 28,6% trečio kurso studentų atsakė „daug“. 33,3% trečio kurso studentų atsakė „šiek tiek“, o po 25% ketvirto kurso studentų – „labai daug“ ir „šiek tiek“.

18 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų studijų kokybės įvertinimo ugdant žinias gabumus susijusius su darbu ar karjera tyrimo rezultatai

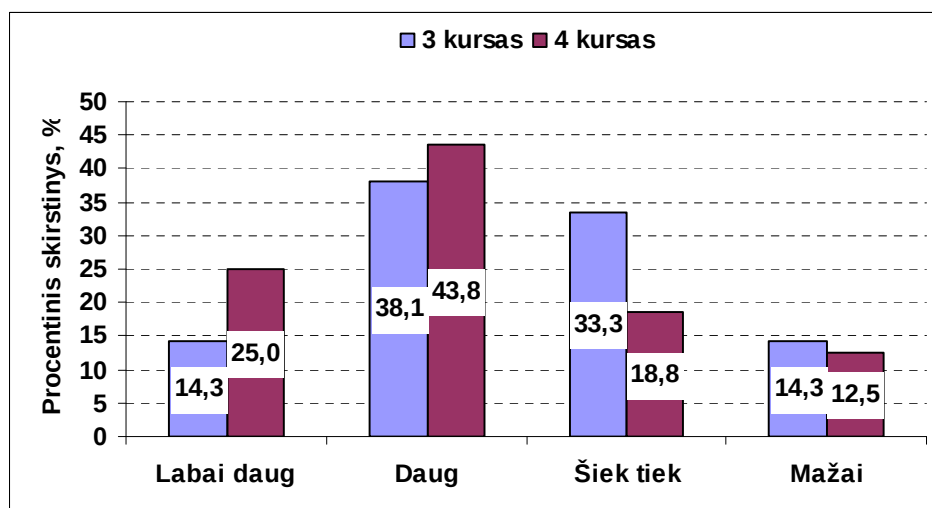
Į klausimą „kaip labai šis kursas prisidėjo prie jūsų žinių, gabumų rašyti aiškiai, tiksliai ir efektyviai tobulinimo“ (19 pav.) apklaustieji trečio ir ketvirto kurso studentai dažniausiai pavartojo atsakymą „daug“ (atitinkamai 38,1 ir 37,5%). Ketvirtakursiai beveik trečdalį atsakymų paminėjo variantą „labai daug“ (31,3%), o trečiakursių šio atsakymo variantų buvo mažiau (19%), tačiau pasitaikė nemažai atsakymų „šiek tiek“ (23,8%).

Galima daryti išvadą, kad LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentai geriau, nei trečio kurso studentai, vertina savo žinias ir gabumus rašyti aiškiai, tiksliai ir efektyviai.

19 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų žinių ir gabumų rašyti aiškiai, tiksliai efektyviai tyrimo rezultatai

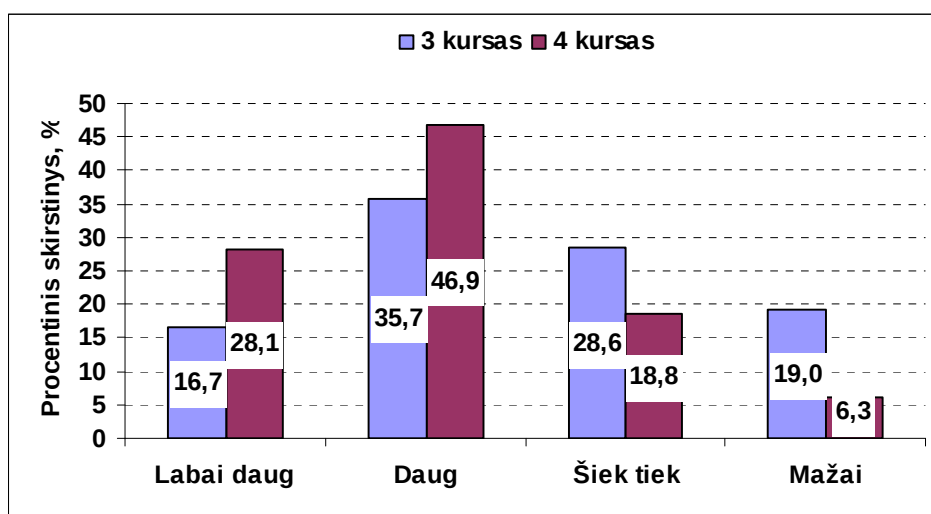
Dar geriau 4 kurso studentai vertina savo išstobulintą gabumą mąstyti analitiškai. Tą galima pamatyti 20 paveikslėlyje, kur net 43,8% šio kurso studentų paminėjo atsakymo variantą „gerai“, o ketvirtadalis – „labai gerai“. Trečio kurso studentai šį savo sugebėjimą vertina kukliau, savo atsakymuose dažniau minėję variantus „gerai“ (38,1%) ir „šiek tiek“ (33,3%). Ketvirtakursiai mažiausiai kartų paminėjo atsakymą „mažai“ (12,5%), o trečiakursiai vienodai (po 14,3%) – „labai daug“ ir „mažai“.

20 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų žinių, gabumų mąstyti analitiškai tyrimo rezultatai

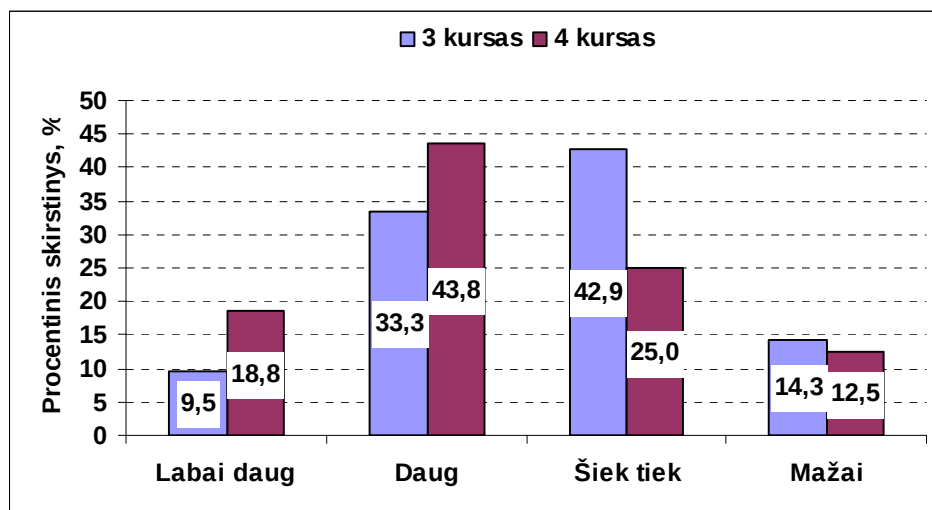
Atsakant į klausimą „kaip labai šis kursas prisidėjo prie jūsų žinių, gabumų pačiam mokintis efektyviai, kad galėtumėte išsiaiškinti ir išspręsti gautą užduotį“ (21 pav.) beveik pusė (46,9%) apklaustųjų ketvirtakursių ir daugiau trečdalis (35,7%) trečiakursių pasirinko variantą „daug“. Net 28,1% ketvirtakursių ir 16,7% trečiakursių pavartojo atsakymą „labai gerai“. Nemažai (28,6%) trečiakursių atsakė „šiek tiek“. Labai nedidelis skaičius (6,3%) ketvirto kurso studento pažymėjo variantą „mažai“.

Taigi, ir šiame klausimo variante ketvirto kurso studentai buvo užtikrintesni teigdami, kad šis kursas labai prisidėjo prie jų žinių, gabumų pačiam mokintis efektyviai, kad galėtų išsiaiškinti ir išspręsti gautą užduotį tobulinimo.

21 pav. Trečio ir ketvirto kursų studentų žinių ir gabumų studijuoti savarankiškai tyrimo rezultatai

Ir atsakymų į paskutinįjį anketos klausimą „kaip labai šis kursas prisidėjo prie jūsų žinių, gabumų efektyviai dirbti su kitais asmenimis tobulinimo“ variantai nebuvo išimtis jau pasireiškusioje tendencijoje, kur LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentai kur kas geriau vertina savo kurso dėstomų dalykų indėlį į jų žinių ir gebėjimų tobulinimą (22 pav.). 43,8% ketvirtakursių paminėjo atsakymą „daug“, 18,8% – „labai daug“, 25% – „šiek tiek“. Trečiakursių tarpe populiariausias atsakymas buvo „šiek tiek“ (42,9%), po to – „daug“ (33,3%) ir nežymus skaičius – „labai daug“ (9,5%).

22 pav. . Trečio ir ketvirto kursų studentų žinių, gabumų efektyviai dirbti komandoje tyrimo rezultatai

Apibendrinant šios anketinės apklausos rezultatus galima teigti, kad daugumoje atsakymų tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentai labiau vertina jų kurse dėstomų dalykų indėlį į jų išsilavinimą bei tobulinimą. 4 kurso studentai buvo aktyvesni paskaitų metu, drąsiai užduodavo klausimus dėstytojams, užvesdavo su jais diskusijas, žymiai aktyviau darydavo įvairius projektus ar spręsdavo uždavinius su kitais studentais, buvo labiau iniciatyvūs savo draugų atžvilgiu.

Ketvirto kurso studentai tvirtino, kad jų kursas daug akcentavo protinius gabumus atsiminti faktus, mintis ar metodus taip, kad galėtumėte juos atkartoti ta pačia forma, analizuoti minties, atvejo ar teorijos pagrindinius elementus, sintezuoti ir sisteminti mintis, informaciją ar patirtį į sudėtingesnes interpretacijas, įvertinti informaciją, argumentus, ar metodus, taikyti teorijas ir koncepcijas praktinėms problemoms arba naujoms sistemoms.

Taip pat ketvirto kurso studentai teigė, kad jų kursas prisidėjo prie jų žinių, gabumų ugdyti su darbu ar karjera susijusias žinias, rašyti aiškiai, tiksliai ir efektyviai, mąstyti analitiškai, pačiam mokintis efektyviai, kad galėtumėte išsiaiškinti ir išspręsti gautą užduotį ir efektyviai dirbti su kitais asmenimis tobulinimo. Tačiau tik vienu atveju buvo nustatytas statistiškai patikimas rezultatų skirtumas ($p < 0,05$) tarp trečio ir ketvirto kurso studentų atsakymų teigiant, kad „šis kursas akcentavo protinį gabumą taikyti teorijas ir/arba koncepcijas praktinėms problemoms arba naujoms sistemoms“.

Mokslinės literatūros analizėje minėta, kad studentų gausa ir įvairovė verčia ieškoti naujų ir įvairesnių darbo formų ir metodų, ypač akcentuojant interaktyvius metodus, skatinančius kritinio mąstymo ugdymą. Nauja nuo mokymo prie mokymosi perėjimo paradigma reikalauja studentų įgalinimo studijuoti bei tokio savarankiško darbo įgūdžių formavimo, kad studento savarankiškas darbas aukštojoje mokykloje į asmens savarankišką darbą profesinėje veikloje ir padėtų atsirasti vidinėms paskatoms – suvokimui, kad žmogus turi taip daryti, nes tai yra jo misija. Aukštajai mokyklai kyla uždavinys orientuoti studentus į nuolatinę ir sistemingą savo galių saviugdą sistemingai ir kryptingai tobulinti savo intelektą, dorovinius charakterio bruožus (Rajeckas, 1997).

Studentai, Matulionio (1992) teigimu, yra aktyvus, sąmoningai veikiantys studijų sistemos subjektai ir kartu su dėstytojais sprendžiantys bendras problemas, todėl aukštosios mokyklos dėstytojais visų pirma turi organizuoti tokį mokymo, pereinančio į mokymąsi procesą kurio esmine dalimi pripažįstamas noras pažadinti studentų protą, suteikti jam tam tikrą tvarką ir kryptį (Arends, 1998).

Abejojama, ar mokymo esmė – žinios ir vertybės, mokslo žinių pagrindai, nes sparčiai gausėjant informacijai, žmogus, baigdamas vieną ar kitą mokyklą, išeina iš jos su dalimi pasenusių žinių, kurių nemaža dalis greitai pamirštama, kitos dalies nereikia gyvenime. Todėl keliama mintis, jog svarbiausia šiuolaikinėmis sąlygomis – išmokyti savarankiškai įgyti žinių, formuoti praktinius mokėjimus (Rajeckas, 1999).

Šiuolaikinis didaktikos esminis uždavinys – pagrįsti, kad sąmoningas mokslo žinių pagrindų perėmimas nėra savitikslis, o tolesnės veiklos pagrindas bei priemonė, taip pat ir savarankiško nenutrūkstamo (permanentinio) mokymosi, savišvietos bazė (Vaitkevičius, 1985).

Neturint svarbiausių žinių pagrindų, negalima suprasti ir naujų dalykų, orientuotis gausiame mokslinės, politinės, technikos ir kt. literatūros sraute. Jaunoji karta mokės greitai ir kompetetingai rasti tai, kas svarbiausia, reikalingiausia, galės plėtoti mokslą, techniką ir t.t. tik tada, kai bus perėmusi svarbiausius šiuolaikinės visuomenės kultūros dalykus (Laužackas, 1997).

Sudarant mokymo turinį, svarbu išsiaiškinti, kokio išsilavinimo reikia jaunajai kartai, kokios žinios, mokėjimai bei įgūdžiai, kokios kūrybinės veiklos patirtis iš kiekvieno dalyko yra būtini, kaip paskirstyti privalomas perimti žinias, atsižvelgiant į amžiaus ypatumus, jų polinkius bei gebėjimus, kokios turi būti mokymo priemonės, kad medžiaga būtų prieinama, įdomi, kad tie žinių šaltiniai nebūtų per sunkūs, bet pakankamai informatyvūs (Rajeckas, 1999).

Mokymo programoje turi atsispindėti orientacija į naujo harmoningo, su aukštomis dvasinėmis-dorovinėmis kokybėmis žmogaus auklėjimą, aktyvų visų sukaupytų kultūros vertybių įsisavinimą, mokslinės-techninės ir humanitarinės sferų subalansavimą (Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo nuostatai, 1993; Jablonskienė (Red.), 1987).

Apibendrinant mūsų tyrimo rezultatus galima būtų teigti, kad atlikta LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės skirtingų kursų studijų dalykų analizė tai tik pirmas bandymas į aukštosiose mokyklose dėstomų dalykų kokybės užtikrinimo priemonių įgyvendinimą. Dabar, kaip jau buvo minėta literatūros apžvalgoje, aukštųjų mokyklų studijų kokybės vertinimo sistema tik kuriama (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Atliktas studijų dalykų dėstymo kokybės įvertinimas yra tik kuriamos kiekvienoje aukštojoje mokykloje vidinės studijų kokybės laidavimo sistemos metmenys.

Gauti tyrimo rezultatai diagnozuoja esamą situaciją studijų procese. Visiškas vaizdas susidarytų tada, kai ši diagnozė bus paremta studijų rezultatų analize. Tačiau tai – jau kito tyrimo tikslas.

Atlikti tyrimai labai padės įvertinti dėstomų studijų dalykų kokybę, atskleisti šių studijų dalykų stipriąsias ir silpnąsias puses, padės dirbti geriau ir efektyviau.

Remdamiesi studijų kokybės vertinimo centro teikiamomis rekomendacijomis (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999) ir atliktų tyrimų rezultatais, galime daryti esminę išvadą: toks studijų dalykų diagnozavimas padeda aukštajai universitetinei mokyklai nustatyti ne tik teikiamų edukacinių ir informacinių technologijų lygį, bet ir pamatyti personalo, kuris teikia šias paslaugas, kvalifikaciją, aukštosios mokyklos materialinę bazę ir jos perspektyvas.

Tai leistų apibrėžti ir nusakyti kokybiškas ir ilgalaikes paslaugas (studijas), jų prioritetus bei priemones jų įgyvendinimui.

Manytume, kad gauti tyrimo rezultatai gali padėti analizuoti Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2003–2007 m. plėtros plano turinį, t.y. patikslinti kiekvieno rengiamo specialisto prioritetus, tikslus ir uždavinius (naujų programų rengimas ir tobulinimas).

IŠVADOS

1. Atlikus trečio kurso turizmo ir sporto vadybos specialybės studentų studijų vertinimo analizę matyti, kad jų požiūris yra daugiau liberalus, neakcentuojantis atskirų studijų dalykų išdėstymo aspektų, dėstytojams reikalavimai nedideli.
2. Vertinant ketvirto kurso turizmo ir sporto vadybos specialybės studentų požiūrį į studijų kokybę matyti, kad šie studentai daug kritiškiau vertina dėstymo kokybę, nurodydami atskirus studijų dalykų išdėstymo ypatumus, apeliuoja į dėstytojo kompetenciją ir jo dėstymo būdus. Vadinasi, akcentuojama studijų dalykų kokybė, kuris yra vienas iš esminių kokybiško specialisto rengimo universitete uždavinių.
3. Anketinė apklausa apie šių studentų gebėjimus įsisavinti studijų dalykų turinį, jų žinių bei gebumų tobulinimo ypatumus parodė, kad tirti LKKA turizmo ir sporto vadybos specialybės ketvirto kurso studentai labiau vertina jų kurse dėstomų dalykų indėlį į jų išsilavinimą bei tobulinimą. Pateikti siūlymai studijų kokybės gerinimo aspektu yra daugiau epizodiniai ir negali atskleisti bendrų dėsningumų. Tam, kad šie siūlymai būtų labiau pagrįsti, būtini papildomi tyrimai studijų kokybės gerinimo klausimais.

LITERATŪRA

- Andriuškevičiūtė, J., Barila, A., Griniuvienė, V. ir kt. (2000). *Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas*. Vilnius, 109.
- Arends, R. I. (1998). *Mokomės mokytis*. Vilnius, 519.
- Astin, A. W. (1993). *What Matters in College? For Critical Years Revisited*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Barisaitė, V. (1997). Europos valstybių aukštųjų mokyklų, ruošiančių kūno kultūros ir sporto specialistus, studijų programų metaanalizė. *Magistro baigiamasis darbas. LKKI*.
- Beltyukova, S. A., and Fox, C. M. (2002). Student satisfaction as a measure of student development: Towards a universal metric. *Journal of College Student Development*, 43(2), 161–172.
- Benjamin, M., and Hollings, A. (1997). The quality of student life: Toward a coherent conceptualization. *Social Indicators Research*, 31(3), 205–264.
- Bruzgelevičienė, R. (2001). *Lietuvos švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai*. Vilnius, 151.
- Černius, J. (1993). *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius.
- Čėsnaite, B. (2002). Studijų kokybė: aukštųjų mokyklų absolventų vertinimai. *Filosofija. Sociologija*, 3, 27–34.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (1993). Redaktorių kolegija: St. Keinys (vyr. redaktorius), J. Klimavičius, J. Paulauskas, J. Pikčilingis, N. Šližienė, K. ulvydas, V. Vitkauskas. III patais. ir papild. leid.. Vilnius.
- Erčulj, J. (2000). Which way are you going, Quality? E. Balazs, F. Van Wierigen, L. E. Watson (eds.). *Quality and Educational management a European issue. Enirdem Conference Papers*. Budapest: Muszaki Konyvkiado.
- Fiskė, J. (1999). *Įvadas į komunikacijos studijas*. Vilnius, 239.
- Fullan, M. (1998). *Pokyčių jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius, 262.
- Goodlad, J. (1990). *Teachers for Our Nation's School*. San Francisco, C A, Jossey-Bass.
- Hand, D. J. (1999). Statistic and data mining: Intersecting disciplines. *SIGKDD Explorations*, 1(1), 16–19.
- http://www.smm.lt/old/old/reformas_d/file/koncept-final_20010130-postS.doc.
- Jablonskienė, A. (Red.). (1987). *Mokymo proceso tobulinimo problemos aukštojoje mokykloje*. Vilnius.

- Jakavičius, V., Stučkaitė, I. (2001). Distantinės studijos pedagogų rengime: samprata ir plėtros prielaidos. *Socialiniai mokslai*, 3 (29).
- Jucevičienė, P. (1997). *Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos*. Kaunas, 67.
- Kanopienė, V., Tureikytė, D. (2002). Vilniaus universiteto studentų požiūris į studijas. *Filosofija. Sociologija*, 1, 69–86.
- Knox, W. E., Lindsey, P., and Kolb, M. N. (1992). Higher education, college characteristics and student experiences: Long-term effects on educational satisfactions and perceptions. *Journal of Higher Education*, 63(3), 303–328.
- Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo nuostatai. (1993). *Valstybės žinios*, 54 (39).
- Lakis, J., Tamošiūnas, T., Ignatavičius, S., Pokland, T. (1998). Universitetinis pedagogų rengimas: profesinio rengimo problemos. *Filosofija. Sociologija*, 3, 49–55.
- Laužackas, R. (1997). *Profesinio rengimo turinio reforma: didaktiniai bruožai*. Kaunas.
- Leonavičius, J. (1997). *Studentai ir laikas*. Kaunas.
- Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga*. (1999). Vilnius, 103.
- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*. (1994). Projektai. Vilnius: Leidybos centras, 559, 9.
- Lietuvos mokslas ir studijos puslapis Internetu – <http://www.mokslas.lt/MSS/strateg.htm>.
- Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga*. (2001). Vilnius, 191.
- Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas*. (2000). Vilnius.
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas*. (1991). Vilnius.
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas*. (2000). Vilnius.
- Lukoševičius, A. (1998). Studentų ir mokytojų pasirengimo profesinei veiklai lyginamais aspektas. *Socialinės grupės: raiška ir ypatumai*. Ats. red. A. Vosyliūtė. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Lietuvos sociologų draugija.
- Mailor, A. (1990). The future of graduate education iii physical educationii and sport: a Canadian perspective *Ii International Journal of Physical Education*, V.XXYH. - N 1, 37-49.
- Malinauskas, R. (1998). Būsimų pedagogų socialinės kompetencijos ypatumai. *Filosofija. Sociologija*, 3, 56–59.
- Matulionis, A. (1992). *Jaunimo socialinė - profesinė orientacija*. Vilnius, 52.
- McLaughlin, T. H. (1997). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. Kaunas, 279.

- Miškinienė, A. (2001). LKKA magistrantūros studijų programų analizė. *Magistro baigiamasis darbas*, 3–11.
- Miškinis, K. (2000). *Kūno kultūros ir sporto specialistų rengimo tobulinimas*. Kaunas.
- Pedagogų rengimo koncepcija-projektas. (2000). *Žin*, 27–715.
- Pranulis, V., Pajuodis, A., Urbonavičius, S., Virvilaitė, R. (1999). *Marketingas*. Vilnius, 423.
- Prieiga Internetu: (<http://www.slvcv.h/wwwslvcv/publikacijos/taisykles.htm>).
- Pukelis, K. (1995). *Mokytojų rengimas ir tautos kultūra*. Kaunas.
- Rajeckas, V. (1997). *Mokymas - ugdymo pagrindas*. Vilnius, 99.
- Rajeckas, V. (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas.
- Ramsden, P. (2000). *Kaip mokyti aukštojoje mokykloje*. Vilnius, 351.
- Sanders, L., and Chan, S. (1996). *Student satisfaction surveys: Measurement and utilization issues*. AIR Profesional file, 59.
- Sirtautienė, D. (2003). Didaktinės komunikacijos šaltinių reitingai Klaipėdos universitete. *Tiltai. Priedas*. Klaipėda: KU, NR. 13, t.2, 402–409.
- Sirtautienė, D. (2006). *Studijų universitete kokybės vertinimo aspektai: studentų požiūrio tyrimai*. Klaipėdos universitetas. 117–121.
- Skurvydas, A. (2002). *Lietuvos kūno kultūros akademijos raidos strategija*. Kaunas, 45.
- Studijų kokybės vertinimo centro puslapis* (<http://www.skvc.lt/wwwskvc/vertinimas.htm>). *Mokslo ir studijų institucijų vertinimo taisyklės*. - Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministerijos 1999 12 02 įsakymu Nr. 1291.
- Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: tarptautinės mokslinės konferencijos tezės*. (1995). Vilnius.
- Tarptautinių žodžių žodynas*. (1992). Atsakingasis redaktorius V. Kvietkauskas, redaktoriai A. Kinderys, V. Viluveitas. Vilnius.
- Thomas, E. H, and Galambos, N. (2004) What satisfies students? *Research in Higher Education*, 45 (3).
- Vaitkevičius, J. (1985). *Mokymosi procesas*. Kaunas.
- Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius, 383.
- Voveris, V. (1983). *Pedagogo profesija*. Kaunas.
- Želvys, R. (1998). *Švietimo reformos*. Vilnius, 102.
- Žilinskas, J. (1998). *Švietimas Vakarų Europos šalyse*. Šiauliai, 66.
- Метлушко, О. С. (1993). Гуманистический подход к содержанию спортивно-педагогического образования: зарубежный опыт. *Теория и практика физической культуры*, 3, 43–45.

P R I E D A I

STUDIJŲ DALYKŲ ANALIZĖ (Loughborough University AVS/DRS Module Feedback, 1996)

Studijų programos pavadinimas

Atsakymus į kiekvieną klausimą žymėkite šiuo ženklu: +

	Visiškai netinka	Stipriai netinka	Netinka	Nei taip, nei ne	Tinka	I-abai tinka
1. Informaciją, kurią aš gavau klausydamas šį dalyką, buvo						
2. Šis modulis atitinka mano programai						
3. Medžiagos pateikimas ir išdėstymas buvo teisingas						
4. Modulio dėstymas buvo labai gerai organizuotas						
5. Atliekami darbai pratybose padėjo spręsti modulio						
6. Modulis man suteikė pakankamai žinių apie dėstomą						
7. Modulis stimulavo mano susidomėjimą Šiuo dalyku						
8. Gtvtai pakankamai knygų ir kitų papildomų šaltinių iš						
9. Kai man to reikėjo, aš gavau būtiną pagalbą bibliotekoje						
10. Pateikiama metodinė medžiaga pilnai atitiko šio modulio						
11. Buvo tikslingai naudojama įvairi įranga perteikiant						
12. Studijuojant šį modulį kompiuterinė įranga pilnai mane						

Dėstytojas	Stipriai netinka	Netinka	Nei taip, nei ne	Tinka	Labai linka
13. Komunikuoja aiškiai ir efektyviai					
14. Entuziastingai kalba apie dalyką					
15. Puikiai supranta savo dalyką					
16. Labai gerai pasirengęs kiekvienai paskaitai					
17. Dėstytojas uždega mane mokytis šio dalyko					
18. Naudoja tinkamus mokymo metodus					

Norėtume, kad jūs pateiktumėte keletą konstruktyvių pasiūlymų. Tai ateityje padėtų mums tobulinti esamas studijų programas ir studijų dalykus. Bet kokie įžeidžiantys arba agresyvūs komentarai bus ignoruojami ir išbraukiami.

Gal norėtumėte savo atsakymus į 1-7 klausimus paaiškinti smulkiau ?

Gal norėtumėte savo atsakymus į 8–12 klausimus paaiškinti smulkiau?

Gal norėtumėte savo atsakymus į 13–18 klausimus paaiškinti smulkiau ?

Kuo jums patiko ši studijų programa?

Studentų įsipareigojimų apžvalga (S. Ahlfeldt et al., 2002)

Kursas: _____

Savo pasirinktus atsakymus pažymėkite (X).

A. Kaip dažnai jūs, paskaitų metu, atlikote sekančius veiksmus?

Skalė: **4: labai dažnai; 3: dažnai; 2: retkarčiais; 1: niekada**

1. Užduodavot klausimus arba užveddavot diskusijas?	4	3	2	1
2. Darydavote projektus, spręsdavote uždavinius su kitais studentais?	4	3	2	1
3. Spręsdavote užduotis su grupiokais ne paskaitų metu?	4	3	2	1
4. destėt, aiškinot paskaitos medžiagą kitiems studentams?	4	3	2	1

B. Kaip labai šis kursas akcentavo protinius gabumus išvardintus žemiau?

Skalė: **4: labai daug; 3: daug; 2: šiek tiek; 1: mažai**

5. Atsiminti faktus, mintis ar metodus taip, kad galėtumėte juos atkartoti ta pačia forma.	4	3	2	1
6. Analizuoti minties, atvejo ar teorijos pagrindinius elementus.	4	3	2	1
7. Sintezinti ir sisteminti mintis, informaciją ar patirtį į sudėtingesnes interpretacijas	4	3	2	1
8. Įvertinti informaciją, argumentus, ar metodus	4	3	2	1
9. Taikyti teorijas ir/arba koncepcijas praktinėms problemoms arba naujoms sistemoms	4	3	2	1

C. Kaip labai šis kursas prisidejo prie jūsų žinių, gabumų tobulinimo sekančiais būdais?

Skalė: **4: labai daug; 3: daug; 2: šiek tiek; 1: mažai**

10. Ukduti su darbu ar karjera susijusias žinias	4	3	2	1
11. Rašyti aiškiai, tiksliai ir efektyviai	4	3	2	1
12. Mąstyti analitiškai	4	3	2	1
13. Pačiam mokintis efektyviai, kad galėtumėte išsiaiškinti ir išspręsti gautą užduotį	4	3	2	1
14. Efektyviai dirbti su kitais asmenimis	4	3	2	1